

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2010 – 2014**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Markéta Němcová

Neverbální komunikace mezi lidmi

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. František Zborník

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2010 – 2014

BACHELOR THESIS

Markéta Němcová

Nonverbal communication behind people

Prague 2014

**The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. František Zborník**

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a uvádím v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Markéta Němcová

Vlastnoruční podpis

Anotace

Bakalářská práce se zabývá neverbální komunikací v rámci dvou skupin, IT odborníků a programátorů, tanečníků. Ve své teoretické části rozebírá mimoslovní komunikaci z hlediska kontextuálních, performačních a paralingvistických projevů. Praktická část na základě hloubkových rozhovorů zobrazuje jednotlivé aspekty komunikace, které jsou pak porovnávány jak v rámci jednotlivé skupiny, tak v komparaci skupin obou.

Klíčové pojmy

Artikulace, dikce, fonace, gestika, haptika, interview, IT odborník, mimika, nonverbální komunikace, osobní zóna, proxemika, tanečník.

Annotation

The Bachelor Thesis deals with nonverbal communication in two groups, IT specialists and programmers, dancers. Teoretical part discusses nonverbal communication in term sof contextual, performace and paralinguistic expressions. The practical part on the basis of in-depth interview shows variol aspects of commuunication, which are then copared both within each group and the comparison of the two groups.

Key words

Acticulation, dance, diction, facial expression, gesture, haptics, interview, IT expert, non-verbal communication, personal zone, phonation, prexemcs.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	9
1.1 Důležité aspekty neverbální komunikace.....	9
1.2 Celkový obraz mimoslovní komunikace.....	9
1.3 Základní klasifikace projevu.....	10
2. KONTEXTUÁLNÍ PROJEVY.....	10
2.1 Proxemika.....	10
2.2 Osobní zóny – horizontální oblast.....	10
2.3 Posturologie.....	12
2.4 Základní polohy člověka.....	13
2.5 Haptika.....	13
3. PERFORMAČNÍ PROJEVY.....	14
3.1 Mimika.....	14
3.2 Gestika.....	17
3.3 Chůze.....	19
3.4 Vůně.....	19
4. PARALINGVISTICKÉ JEVY.....	19
4.1 Hlas.....	19
4.2 Slovní parazité a chyby.....	20
4.3 Frázování řeči.....	21
4.4 Díkce.....	22
4.5 Mluvní styly.....	23
5. PRAKTICKÁ ČÁST.....	24
5.1 Tanečníci.....	24
5.1.1. Petra.....	24
5.1.2. Lenka.....	26
5.1.3. Martina.....	28
5.1.4. Petr.....	29
5.1.5. Michal.....	31
5.1.6. Honza.....	32
5.1.7. Milan.....	33
5.1.8. Radek.....	34

5.1.9. Vojta.....	35
5.1.10. Dominik.....	36
5.2 IT odborníci a programátoři.....	35
5.2.1. Martin.....	37
5.2.2. Ladislav.....	39
5.2.3. Josef.....	41
5.2.4. Lukáš.....	42
5.2.5. Jirka.....	43
5.2.6. Jakub.....	44
5.2.7. Jana.....	46
5.2.8. Marek.....	46
5.2.9. Ondra.....	47
5.2.10. Patrik.....	48
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	56

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je neverbální komunikace, která patří k základním dovednostem každého člověka, který chce lépe porozumět řeči svého partnera či aspektům, které se mu snaží sdělit. Je součástí každodenní práce a setkáváme se s ní v každém rozhovoru. Neverbální komunikace je oblast, která představuje významnou součást komunikace, a když se jí naučíme, může zefektivnit dorozumívání jak se skupinou, tak s jednotlivcem.

Z průzkumů odborníků, kteří se zabývají právě touto tematikou, vyplývá, že se při rozhovoru více jak z 55% soustředíme na nonverbální stránku projevu svého partnera. Z toho je tedy zjevné, že postoj ostatních lidí k vám závisí zejména na vašem vzhledu, gestech, úsměvech, pohybech a dalších aspektech, kterými se tato práce zabývá. Není tedy až zase tolik důležitá verbální terminologie, jakou ve svém projevu použijeme, jako to, jakým způsobem své sdělení vyjádříme celkově, slovně i mimoslovně. Mimoslovní komunikace je totiž schopna objevit problémové oblasti, slabá místa v komunikaci a příčiny nepříznivého stavu myslí daného respondenta. Můžeme tak tuto oblast označit jako jednu z nejvýznamnějších pilířů dobře fungující komunikace.

Cílem mé bakalářské práce je komparace rozdílů mezi dvěma skupinami lidí, ale i jednotlivců uvnitř dané skupiny a jejich komunikace. Jednotlivé atributy, podle kterých byl průzkum prováděn, jsou sumarizovány v teoretické části mé práce. Jednalo se především o rozhovor, na jehož základě byly jednotlivým respondentům položeny otázky typu motivujícího, šokujícího, ale i vyprávěcího. Poté byly z reakcí vyvozeny závěry. Záměrem práce je shrnutí výsledků a potvrzení jednotlivých rozdílů mezi skupinou tanečníků a IT odborníků či programátorů. Hypotézou byla možnost dokázat rozdílnost úrovně mimoslovního jednání příslušníků obou skupin s tím, že IT pracovníci projeví nižší znaky komunikativnosti než tanečníci, kteří mají svou vyšší komunikativnost jako předpoklad pro vykonávání svého koníčka. Stručně řečeno, položila jsem si prostřednictvím této práce otázku, zda je patrné, jak ovlivňují komunikační schopnosti volbu profese, resp. náplň volnočasových aktivit a jak se prakticky v chování za určité mnou modelované situace tyto schopnosti, danosti a dovednosti projeví. Neměla jsem možnost zkoumat své respondenty opakovaně a v určitém časovém rozmezí, což by jistě přineslo zajímavé poznatky z hlediska dynamiky vývoje respondentů ve sledované oblasti, zejména ve způsobu a míře vlivu práce, resp. „koníčku“ na rozvoj prostředků a forem komunikace u každého z nich. Práce zachycuje jen jeden rozhovor. Je v tomto smyslu statická.

Po dlouhých letech strávených na tanečním parketu, mi oblast tanečnicků byla velice blízká, proto jsem si ji vybrala jako jednu ze zkoumaných skupin. IT odborníci a programátoři jsou naopak lidé, se kterými se člověk setkává s velmi malou frekvencí. Snaha přiblížit se právě této skupině lidí, která vykazuje spíše povahu introvertní, mi byla velkou inspirací. Z tohoto důvodu jsem si ji vybrala jako druhou zkoumanou skupinu.

Struktura bakalářské práce je členěna z teoreticko-empirického hlediska, má tudíž jak teoretickou, tak i praktickou část. Základem pro ni se stal kvantitativní výzkum. Podkladem pro výzkum bylo interview, jemuž se podrobil každý respondent.

V teoretické části bakalářské práci je vysvětlen smysl a význam nonverbální komunikace, jsou zde zmíněny uživatelé, zdroje a metody, které byly využity při jednotlivých rozhovorech a následných závěrech. Při volbě podkladů jsem vycházela z jednotlivých přístupů a analýz, které jsem k současné tématice našla.

Ze seznamu literatury, která je uvedena v závěru samotné práce, jsem nejvíce využívala knihy prof. PhDr. Jaro Křivohlavého CSc., který na základě hloubkových analýz a výzkumů podává opodstatněné a relevantní informace z oboru nonverbální komunikace. Navíc se tímto oborem zabývá od dob svých studií a právě z toho důvodu se stal hlavním pilířem mé bakalářské práce. Dalšími významnými pracemi, které se řadí mezi špičky v oboru, jsou publikace amerického vědce Dona del Avila Jacsona či emeritního profesora Alberta Mehrabiána.

1. NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Mimoslovní komunikace je součástí vzájemné interakce jedinců, ale i mnohočlenných skupin. Významní vědci z oblasti mimoslovní komunikace v čele s americkým vědcem Donem de Avila Jacksonem či českým psychologem a spisovatelem Prof. PhDr. Jarem Křivohlavým CSc. tvrdí, že nelze nekomunikovat. Mluvíme tedy vždy a to bez ohledu na to, jestli své sdělení vyjadřujeme slovy či nikoli.

Emeritní profesor psychologie Albert Mehrabian, který je znám pravidlem 7%:38%:55%, tvrdí, že člověk při komunikaci upoutá především řečí svého těla, tedy neverbální komunikací. Ať už se jedná o mimiku, gestiku, posturiku či jiné aspekty mimoslovní komunikace.

Propočít, který profesor Mehrabian za své praxe provedl, uvádí, že největší podíl (55%) upoutají gesta, poté melodičnost, tón hlasu (38%) a nejméně pak obsah řečeného, slova (7%).

Zájem psychologů o neverbální projevy je možno sledovat již v raných dobách psychologického studia. Tehdy se např. fotografovalo či kreslilo, jak vypadá obličej rozčileného člověka, a hledaly se rysy, které by byly charakteristické pro rozčilení. Jindy se uváděli lidé do stavu strachu a jejich výraz se srovnával s tím, jaký měli ve chvílích klidu a uvolnění.¹

Jednalo se tedy o zcela odlišný přístup od nonverbální komunikace, kterou známe dnes. Jednotlivé výzkumy vycházely z toho, co člověk dělá, pokud se nachází ve stavu „neurotickém“. Výsledkem bylo velké spektrum nervózních pohybů rukou, nohou, svalů či dalších aspektů neverbálních signálů. V celkovém projevu pak tyto aspekty byly brány jako symptomy dané nemoci.

1.1 Důležité aspekty neverbální komunikace

Je dobré „slyšet“ i „vidět“ to, co se nám druhý člověk snaží sdělit. Snadno pak zachytíme celé sdělení, které nám má být interpretováno. Avšak mezi tím, co člověk říká a co sděluje, musí být soulad, tj. harmonie, bez které by nebylo sdělení úplné. O pravdivosti tohoto tvrzení svědčí i následující citát:

¹ MĚCHUROVÁ, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat*. 2.vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského Praha, 2008, ISBN 987-80-86723-32-7

„Interpretuje-li se lidské mluvení beze slov, je vždycky třeba značné střízlivosti. Porozumět mluvení beze slov se dá jedině pomocí podrobné kontextové analýzy“²

1.2 Celkový obraz mimoslovní komunikace

Nonverbální sociální komunikace, tj. řeč beze slov má jiný charakter, než komunikace verbální, kterou vyjadřujeme pomocí slov. Tento typ vzájemné interakce je bližší řeči obrazů, maleb, soch a symbolů, než řeči písmen. Je bližší řeči poezie, než logiky. Sděluje vždy celým obrazem - celkovou konfigurací přerůzných pohybových prvků.³

Neverbální komunikace tak tvoří ucelený soubor vlastností, které spolu navzájem souvisí. Je důležité zmínit, že každý člověk má své vlastní neverbální „tempo“, rychlost gestikulace nebo různé druhy postojů – částečně je může ovládat.⁴

1.3 Základní klasifikace projevu

Bakalářská práce zaměřená na mimoslovní sociální komunikaci uvádí několik základních specifikací prvků lidského projevu, skládající se ze tří základních atributů: kontextuálních projevů, performačních projevů a paralingvistických projevů.

2 KONTEXTUÁLNÍ PROJEVY

2.1 Proxemika

Forma komunikace, zabývající-se vymezením prostoru mezi dvěma a více jedinci, kteří si navzájem snaží něco sdělit. Ve vzájemné interakci se tak lidé mohou pohybovat v rovině horizontální. Vzdálenost naproti sobě stojících lidí můžeme měřit v centimetrech, a to mezi špičkami bot. Dalším skupinou je rovina vertikální, při které jeden partner stojí a druhý sedí.

² VÁVRA, V. *Mluvíme beze slov*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-128-0 (váz.).

³ KŘIVOHLAVÝ, J. *Tajemství úspěšného jednání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, ISBN 80-85623-84-6.

⁴ VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2.

2.2 Osobní zóny – horizontální oblast

Okolo každého člověka si lze představit určitý prostor, tj. mezikruží, které má každý jedinec okolo sebe a do něhož se druhá osoba může postavit. Mluvíme o tzv. osobní zóně, která je velmi snadno porušitelná, ať už si stoupneme příliš blízko nebo naopak velice daleko, pokaždé se tato zkušenost projeví negativně.

Důsledky proniknutí do osobní zóny byly studovány experimentálně. A. F. Kinzel prováděl svá první šetření na zvířatech, na kterých demonstroval okamžitou změnu chování při překročení této hranice vetřelcem.

Mnohé zvíře, které bylo zahráno člověkem do kouta, se tam nejprve choulí a krčí. Překročí-li ale jedinec určitou hranici únosnosti, pak se může setkat s projevem agresivity i u jinak velice klidného zvířete.⁵

- vertikální oblast

Jak již bylo dříve zmíněno, nepostradatelnou roli v oblasti proxemiky hraje vertikální rovina, rozdíl hladiny očí mezi jedinci. Ten, kdo má oči výše, působí, že má „navrch“, to platí pro sedícího. V případě ležícího jedince platí pravý opak.

Velkou zkušenost s touto problematikou mají např. lékaři, kteří s velmi častou frekvencí přistupují k pacientům na lůžku. Nabývají tak větší jistoty, ať už ze svého pohledu, kdy „snadněji mluví s pacientem“ nebo z pohledu nemocného, který k lékaři vzhlíží s větším respektem.

Dalším příkladem může být i jednání zaměstnance s nadřízeným, který jedinci vytýká chyby. Je zde znatelné, že tzv. „kárání“ bude mít mnohem větší efekt, pokud bude nadřízený stát. Oční hladina mezi jedinci se zvýší, čímž sdělení nabývá nejen většího respektu, ale i značné účinnosti ze strany podřízeného.

Oddálení není obvykle studováno „samo o sobě“. Vždy je brán zřetel na to, co se v danou chvíli dělo. Velice často se zjišťují údaje o fyzickém oddálení ve chvílích „volna“ např. o přestávkách, při banketech, recepcích apod. Přitom se porovnávají údaje pro různé dvojice ve studiích.⁶

⁵ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

⁶ MĚCHUROVÁ, A. *Jak dobře mluvit a úspěšně jednat*. 2. vyd. Praha: Universita Jana Amose Komenského Praha, 2008, ISBN 987-80-86723-32-7

Dopady osobní zóny

Interpersonální postoj mezi jedinci lze studovat ze dvou sobě příbuzných vlastností: naléhavosti a uvolněnosti.⁷ V prvním případě, tj. naléhavosti, jedinec snižuje sobě přístupnou zónu. Chce druhému něco důležitého sdělit, a proto tolik nedbá na osobní mezikruží. Uvolněnost se projevuje zvláště u osob s nižším společenským statutem či při komunikaci s osobou opačného pohlaví.

2.3 Posturologie

Forma kontextuální komunikace, která se vztahuje k polohám lidského těla v sociální interakci.⁸ Jednu z nejserióznějších analýz interpretace neverbální sociální komunikace provedl v 70. letech americký klinický psycholog Taibi Kahler, který svůj výzkum aplikoval na teorii Bernovy transakční analýzy.⁹

Ve své práci rozdělil pět základních „poháněčů“ neboli příkazů podle druhu jednání člověka. Buď perfektní!, v tomto případě se jedná o pečlivý či naprosto přehnaně vzorný postoj člověka. Druhé odvětví nese název „Dělej svým chováním radost druhým“, ve kterém člověk vyjadřuje naklonění, tj. snahu o to, aby byl pochválen. Další odvětví je „Jen se snaž! Zkoušej to, nevzdávej to!“, ve kterém je člověk taktéž nakloněn, v tomto případě však jde o zcela jiný neverbální signál, který vyjadřuje připravenost vyrazit vpřed. Čtvrté odvětví „Buď silný“ naznačuje značnou uzavřenost jedince. Ať už má ruce založené na prsou či překřížené nohy při sezení. Poslední poháněč nabádá „Pospěš si“. Člověk stojící v tomto postavení vyjadřuje mnohý neklid a neustálenost.

Posturologie nám tedy naznačuje důležitost neverbální řeči těla. Velmi tak záleží na současném postavení jedince v dané situaci. Pokud např. naproti sobě stojí dva muži s rukama v kapsách, můžeme u nich sledovat značnou kongruenci tj. soulad nebo jinak řečeno synergií jejich postojů. V opačném jevu, nekongruenci, uvidíme v postojích obou mužů značnou rozdílnost. Mluvíme zde proto o značném odlišení hodnot či nesouhlasu s daným tématem, který jedinci nemusí být příjemný.

Postoj člověka vyjadřuje jeho momentální rozpoložení i průběh situace předchozího okamžiku. Zároveň nám naznačuje i prvky, podle kterých můžeme odhadnout budoucí

⁷VYBÍRAL, J. *Psychologie komunikace*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 978-80-6467-387-1.

⁸HOŠKOVÁ, L. LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, ISBN 80-7067-407-5.

⁹VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2.

jednání jedince. Důležitou roli v jeho postojích naznačují i osobnostní vztahy, které jsou ve vzájemné komparaci znalostního charakteru obou lidí. V tomto případě tedy nemluvíme o znalostech učebních, jako spíše o poznání člověka jako osoby patřící do naší rodiny, okruhu přátel, kolegů anebo jen známých osob.

2.4 Základní polohy člověka

Mezi tři základní polohy člověka patří: pozice vsedě, vestoje ale i vleže. Každá z nich má přitom nesčetné množství variant a nuancí, které může člověk při kontaktu s druhou osobou využít.¹⁰

Mezi ty nejobecnější můžeme zařadit polohy vstřícné, jinak řečené „otevřené“, které naznačují pozitivní reakci k vývoji situace. Jedinec má v tomto případě postoj zcela uvolněný, ruce visící podél těla nebo je má vsedě uloženy na klíně, nohy má taktéž v rovné poloze. Celková poloha těla směřuje přímo k partnerovi.

Opakem vstřícné polohy je postoj bariérový, který naznačuje spíše konec či nesoulad vzájemné interakce obou komunikujících partnerů. Člověk má v tomto případě zkřížené ruce nebo nohy, v horším případě oboje. Ruce neukazuje, spíše je schovává v kapsách a celá postava se odklání od komunikujícího jedince.

2.5 Haptika

Tento termín byl do sociální psychologie zaveden lingvistou Williamem Austinem, který vystihl oblast vzorů taktilního kontaktu. Souborně tedy hovoříme o dotykovém kontaktu a stimulaci kožních smyslů. Zahrnujeme mezi ně působení tlaku, tepla, chladu a vliv podnětu, který působí bolest. Někdy bývá do souboru kožních smyslů zahrnut i smysl vibrační, který registruje chvění.¹¹

Doteky vyjadřujeme emoce, které mohou mít celou řadu forem. Můžeme mezi ně zařadit jak emoce pozitivní, tak i jejich pravý opak, emoce negativní. V některých případech se do této problematiky řadí i ocenění nebo náklonnost druhé osoby k blízkému člověku.

¹⁰ HOŠKOVÁ, L. LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 1994, ISBN 80-7067-407-5.

¹¹ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

Tento způsob neverbální sociální interakce též může usměrňovat chování nebo pocity různých lidí. Jednu z nejvýznamnějších rolí tak hraje haptika v souvislosti s malými dětmi, starými jedinci i postiženými lidmi. Zaplňuje tak i prostor, kdy „nemáme co říct“.

Mnohé výzkumy prokázaly, že se v kůži člověka vyskytují miliony smyslových orgánů, které mají nerovnoměrné rozmístění. V některých místech můžeme najít velký soubor těchto orgánů a na jiných soubor malý. Taktilní sdělení v sociální interakci může proběhnout několika způsoby. Ať už se jedná o přímé spojení, které se vyznačuje zejména dotykem kůže, či nepřímé, kde se holá ruka dotýká člověka v kabátu, vždy je možno hovořit o projevu přátelství či nepřátelství.

Významy haptiky

Oblast mimoslovní komunikace rozlišuje mimo jiné i část tzv. skrytých významů, které hovoří o symbolické funkci dotyku¹². Žena, hladící nějaký předmět, tak pociťuje značnou deprivaci doteku, což způsobuje snahy, o jeho častější vyhledání v běžném životě. V některých případech si jej může i vynutit. V tomto případě hovoříme o taktilní sensorické deprivaci, která se stále častěji objevuje u dospělých jedinců než u dětí.

Schelfen (1972) naopak poukazuje na komunikativní význam doteků, který pak naznačuje správné pojetí či pochopení taktilního smyslu. Milenci dávají najevo tento jev držením za ruce, kterým naznačují „jsme svoji“.

Zajímavé je taktéž pozorování rozdílů haptiky v sociální interakci mužů a žen. V některých rodinách bývá frekvence dotyků velice častá, ať už se jedná o políbení, podání ruky či objetí, než v jiných.

Autoři popisující neverbální projevy (Lewis, Pease, Tegze) uvádějí, že více se dotýkáme žen než mužů. Nejméně doteků je mezi muži navzájem.

3 PERFORMAČNÍ PROJEVY

3.1 Mimika

Náš obličej je složitým a bohatým zdrojem informací, který nabízí emocionální projevy stavu každého jedince. Sporné je ovšem dekódování obličejových výrazů. Během komunikace rozlišujeme sedm základních výrazů, které rozlišila autorská dvojice Ekman

¹² KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

a Friesen: štěstí – neštěstí, neočekávané překvapení – splněné očekávání, strach a bázeň – pocit jistoty, radost – smutek, klid – rozčilení, spokojenost - nespokojenost až znechucení, zájem – nezájem.¹³

Samotná historie mimiky sahá až do dob starověké literatury. Počátky můžeme nalézt např. u řeckého filosofa Theofrasta, patřícího k peripatetické škole. Sokrates údajně učil své studenty, že ačkoli slova mohou klamat, výraz lidské tváře nikoli. Také Aristoteles se zabýval čtením sentimentů z výrazu tváře. Nazýval je „vášněmi“ a na rozdíl od fyziognomiky je považoval za vhodné pro odhadování charakterových rysů, kvůli jejich krátkodobosti a vysoké variabilitě.¹⁴

Základní mimická dělení

Mimické výrazy bychom mohli rozdělit na dvě základní odvětví. První je tzv. pravá mimika, tedy autentická, kdy jedinec nehraje žádné svoje pocity, nepřetvařuje se. Druhý způsob obličejové „mluvy“ je mimika neautentická, tj. hraná. Jedná se o opačný případ pravého výrazu, kdy autor záměrně zadržuje své pocity a prožitky (např. chvíle překvapení, úžasu atd.) proto, že se snaží druhou osobu ve vzájemné interakci zmást, nebo se naopak bojí dát své pocity najevo. Podobným případem je chování ve společnosti, kdy jedinec nemůže dát své pocity najevo (např. momentální pocit zloby) vzhledem ke svému společenskému postavení.

Mimika je tedy spojena s výrazem naší tváře. Jedna z prvních věcí, které si lidé nejvíce všimnou, je právě oblast obličeje a s ním spojená mimika. Aniž si to jedinec uvědomí, zrcadlí jeho vnitřní rozpoložení, které pak může na druhého působit odtažitě či nepřítomně. Obličejové svaly umožňují až 1 000 výrazů v krátkém čase. V porovnání s psaným projevem tak bohužel nelze vyjádřit zdaleka vše, co v mluveném projevu.

Úsměv a smích

Oblast mimiky obsahuje také dva důležité aspekty, pomocí nichž se člověk v různých situacích vyjadřuje. Mluvíme tedy o dvou kvalitativně odlišných neverbálních projevech, úsměvu a smíchu.

¹³ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

¹⁴ FROIS-WITTMAN, J.: *The judgement of facial expression*. Journal of Experimental Psychology 13, 1930.

Při svém výzkumu roku 1966 vědec Kawai zjistil, že v mezilidském styku má úsměv a smích mimořádně důležitou roli při rozbouřování bariér mezi lidmi, stanovených dominancí a submisivitou. Lidé, kteří se na sebe dovedou usmát a kteří se spolu dovedou autenticky smát, jsou na nejlepší cestě k rozbouření těchto hranic. Humor má v tomto ohledu velice důležitou roli.¹⁵

Smích je tak nejvýraznějším mimickým projevem tvořeným ústy. Je rozeznatelný na velkou vzdálenost a můžeme jej použít při mnoha situacích. Projev úsměvu však nenaznačuje pouze pozitivní vztah k dané situaci nebo podporu současného okamžiku. Tento atribut používáme i v přeplněné čekárně, pokud žádáme o místo, či jako omluvu při „šprtnutí do jiné osoby“ při čekání ve frontě.

Oči

Do oblasti mimiky patří i tzv. „hra očí“, která člověku často naznačuje správnost či nesprávnost dané informace. Analýzy klinického psychologa Taibi Kahlera, který svým výzkumem zařadil neverbální aspekty do pěti různých příkazů (tj. pětice driverů), naznačují velké spektrum různorodých obličejů od pohledů stranou až po svráštělé čelo či kamennou tvář.

Svámi pohledy můžeme taktéž očekávat zpětnou vazbu. Např. při rozhovoru máme upřen pohled na druhého člověka. Naznačujeme mu tím, že od něj očekáváme odpověď, aniž bychom něco verbálně vyjádřili. Signály sdělované očima se však mohou v různých částech země lišit.

Pravděpodobný výsledek fylogenetické zkušenosti ukázal, že při prvním očním kontaktu sklopíme tento pohyblivý aparát směrem dolů. U zvířat se v tomto případě jedná o projev, doprovázející prvky agrese, která je vázána na podřízenost.

Statistika

Při jednom výzkumu prováděném v Anglii bylo zjištěno, že průměrná délka pohledu trvala 2,95 vteřiny. Průměrná délka zrakového kontaktu byla 1,18 vteřiny. Když zrakový

¹⁵ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

kontakt nedosáhne této délky, lidé (z určité kultury) mohou nabýt dojmu, že druhý jedinec nemá zájem, stydí se nebo je duchem nepřítomný.¹⁶

Pohled může taktéž signalizovat, jaký vztah k druhé osobě zaujímáme. Větší zrakový kontakt většinou udržujeme tehdy, pokud nasloucháme. V případě, že chce jedinec zvýšit svoji dominanci, udržuje zrakový kontakt spíše při mluvení. V některých případech mluvíme o tzv. vyhýbání pohledů osobám, konverzacím nebo lze také hovořit o zachování soukromí v podobě nevšímání si (např. manželské hádky na chodníku).

Naše pohledy k druhé osobě jsou zaměřeny především na její obličej. Při sledování tváře naše oči vykonávají pohyby, jejichž série má trojúhelníkový tvar. Díváme se z jednoho oka k druhému a k ústům. Tomuto prostoru věnujeme 75% pohledů, 10% je oblast čela a vlasů, 5% na bradu a zbylých 10% je zaměřeno na zbývající části těla (Lewis). Čím intenzivnější je setkání, tím víc je náš pohled trojúhelníkového tvaru zaměřen níž, až k partiím výstřihu.¹⁷

Odlišnosti v kulturách

Mimické výrazy se mohou vzájemně lišit podle kultury dané země. Sociální kontext nedovoluje Japonkám usmívat se na veřejnosti, a proto jej velmi často zadržují, někdy si při jejím zadržování pomáhají i dlaněmi. Naproti tomu ženy ve Spojených státech nejsou kulturně, ani sociálně v této oblasti nijak omezované a mohou se „smát na plné kolo“ i mezi lidmi na veřejnosti.

3.2 Gestika

Řeč gest neboli gestikulace je velice bohatá, avšak její množství záleží na individualitě každého člověka. Symbol, který tlumočí znak O. K., palec a ukazovák spojené do písmene o – „všechno v pořádku“, palec vzhůru – „dobrá práce“ či ukazovák a prostředník do písmene V – „vítězství“ může mít jiný význam v odlišné kultuře. Symbol „V“ pro vítězství je gesto běžně používané ve většině zemí světa, pokud přitom ale obrátíte dlaň směrem ke tváři, Angličané to budou považovat za stejně urážlivé jako vztyčený prostředníček ve Spojených státech.¹⁸

¹⁶ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-7169-988-8.

¹⁷ JUŘIČKOVÁ, V. *Komunikace*. 1. vyd. Opava: OPTYS, 2008, ISBN 978-80-85819-68-7.

¹⁸ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-7169-988-8.

Pomocí gest také nahrazujeme různá slova. Gestikulace má v tomto případě svou vlastní řeč a můžeme jí vyjádřit vzniklou situaci (příchod druhého člověka, radostnou zprávu, náhlé ohrožení atd.) anebo jen dotvořit konkrétní situaci (kývnutím, ukončovacím gestem, kdy rychlým zkřížením dlaní naznačujeme „ne“ atd.)

Mezilidská interakce v oblasti gestiky

Sociální interakce podle Lewise (1989) mezi lidmi probíhá pomocí čtyř základních druhů gest. Jedná se o ilustrátory, afektivní projevy, regulátory a adaptéry, přičemž každý z nich jiným způsobem dotváří komunikaci.

Ilustrátory doprovázejí a doslovně ilustrují slovní spojení (kruhové pohyby rukou při hovoru o nějakém kruhu, ruce daleko od sebe při hovoru o něčem velkém). Afektivní projevy vyjadřují emocionální významy sdělení, mezi které patří výraz štěstí, smutku, strachu, hněvu, pohrdání či dalších. Regulátory naopak od ilustrátorů kontrolují nebo udržují řeč druhého. Patří mezi ně mimické výrazy naznačující „pokračuj“, „zpomal“, „zadrž“. Posledním typem jsou adaptéry, které uspokojují nějakou potřebu např. škrábání na hlavě nebo odhrnutí spadlých vlasů z obličeje.¹⁹

Nedílnou součástí gestiky je i vzhled těla, který také komunikuje. Podle něj se posuzuje celková přitažlivost nejen k druhému člověku, ale i k lidem obecně. Patří mezi ně např. vzhled oblečení, barva pleti či výška v poměru s váhou a další atributy, které na člověka mají velký vliv. Mnohé výzkumy naznačují, že atraktivita je dána nejen kulturou, ale i chováním a vystupováním člověka navenek.

Podání ruky

Aby k tomuto performačnímu projevu mohlo dojít, je třeba porušit osobní prostor. Jedná se o velmi běžnou nebo naopak formální chvíli představení se druhému člověku. Důležitý je aspekt samotného stisku ruky, podle něhož vnímáme teplo, chlad, vzdálenost, sílu a velikost ruky druhého člověka.

Podáním ruky může jedinec vyjádřit převahu i podřízenost, přátelství i odpor. Kromě toho, že tento jev vnímáme jako každé jiné gesto a rozlišujeme u něho způsob provedení

¹⁹ DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-7169-988-8.

i časový průběh, vnímáme díky hmatovému vjemu ještě další informace: o tvaru a typu ruky (štíhlá, široká, masitá, kostnatá), typ pokožky (jemný, mozolovitý), zda je ruka suchá nebo vlhká, jaká je síla stisku.²⁰

Mezi nejzákladnější druhy mezilidských pozdravů řadíme tyto: Přehnaný stisk, kdy se jedinec snaží naznačit svoji nadřazenost, nebo naopak stisk nezřetelný, který druhý jedinec téměř nerozpozná. Celkově se jedná o nejrozšířenější způsob pozdravu.

Zajímavostí je taktéž způsob pozdravu u Eskymáků, kteří nevyužívají podání ruky, ale tření nosu o sebe. V arabských zemích se lidé navzájem zdraví políbením na vousy a Bantuové se uchopí za ruce a pomalu je zvedají do výše. V některých kulturách naopak k dotyku při pozdravu vůbec nedochází.²¹

3.3 Chůze

Nejen mezi dětmi, ale i mezi dospělými a různými typy národů lze najít značné odlišnosti v chůzi. Tento jev zobrazuje charakterové, ale i duševní pochody uvnitř jedince. Lehká chůze je charakteristická pro mladé, svěží lidi. V některých případech tyto vlastnosti můžeme připsat i plachosti. Naopak těžkou chůzi lze připsat starším lidem, kteří mají značně ochablé svaly.

3.4. Vůně

Dva čichové signály fungují především na nevědomé úrovni. Jednak jsou to signály identifikační, které vypovídají o naší identitě. Děti jsou údajně schopny identifikovat své matky na základě čichu. Také při výběru partnera bychom byli překvapení, jak už na chemické úrovni potvrzujeme výběr, aniž bychom si to uvědomovali.²²

Mezi důležité signály patří taktéž identifikace vůně našeho těla. Zvyšuje se tak zájem druhého pohlaví o naši osobu.

²⁰ ZÁRUBOVÁ-PFEFFERMANNOVÁ, N. *Gestika a mimika*. 1. vyd. Praha: AMU, 2008, ISBN 978-80-7331-128-5.

²¹ ZÁRUBOVÁ-PFEFFERMANNOVÁ, N. *Gestika a mimika*. 1. Vyd. Praha: AMU, 2008, ISBN 978-80-7331-128-5.

²² JUŘIČKOVÁ, V. *Komunikace*. 1. vyd. Opava: OPTYS, 2008, ISBN 978-80-85819-68-7.

4 PARALINGVISTICKÉ JEVY

Paralingvistika tvoří přechod mezi verbální a neverbální komunikací, tudíž nemá přesné vyhranění. Mezi její hlavní charakteristiky patří: hlasitost řeči, výška tónu řeči, rychlost řeči, objem řeči, plynulost řeči, barva (znělost) hlasu, správnost řeči a další důležité aspekty, které zaujímají plynulou stránku projevu.²³

4.1 Hlas

Nedílnou součástí akustického projevu je hlas hovořící osoby. Odráží se v něm jeho barva, ale i jeho hlasitost, která ovlivňuje budoucí reakce mluveného slova. Pomocí zvukového prostředku, tj. větné intonace, se věta v mluvené podobě nemůže stát větou. Jde o střídání výšky hlasu v průběhu řeči, proto se někdy mluví o její melodii.²⁴

Mezi základní typy intonace patří intonace, která uzavírá či ohraničuje větné celky (klesavá či stoupavá) anebo odráží postoj mluvčího. V tomto případě hovoříme o intonaci citové resp. estetické. Čím je tedy sdělení kratší, tím více na zvukových prostředcích záleží.

Dynamické prvky, jako jsou rychlost a tempo řeči, často naznačují psychický stav hovořící osoby, můžeme tak mluvit o tempu flegmatickém, cholerickeém, melancholickém či sangvinickém a jejím momentálním rozpoložení. Jedná se tedy o jakési rozložení řečových jednotek v čase. Dále můžeme rozlišovat mluvní tempo dle národnosti, tj. Francouzi mluví velmi rychle (cca 310 slov za minutu), naopak Polynézané (pouze 50 slov za minutu).

Interakční vztahy ve skupině naznačují, že pokud si člověk hovořící ve skupině více jak dvacetí osob „vezme slovo“, pak hovoří prokazatelně delší dobu, než by tomu bylo ve společnosti např. dvou nebo tří jedinců.

4.2 Slovní parazité a chyby

Mimoslovní složky, které upozorňují na chyby v mluveném projevu, nedokončené věty či výskyt slovních parazitů tzv. vycpávek ve větách, mezi které patří tedy, jako, jaksi atd.

²³ HOŠKOVÁ, L. LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 1994, ISBN 80-7067-407-5.

²⁴ LOTKO, E. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2004, ISBN 80-244-0786-5.

Přestože v situacích obav a strachu dosahujeme vyšší míry výskytu chyb, bylo výzkumně zjištěno a potvrzeno, že v situacích ventilace zloby a nenávisti byl výsledek chyb minimální.²⁵

Mlčení

Proces zahrnující různé funkce. I v případě, že nic neříkáme, něco sdělujeme, a proto jsou i pomlky v průběhu vzájemné interakce důležité, chtějí nám něco sdělit. V opačném případě nechávají společníka, aby si danou informaci promyslel, a mohl pak na ni adekvátně reagovat. Může být i známkou vzájemného porozumění či značné úzkosti. Tuto funkci je třeba kontrolovat, protože vystupňované mlčení může být známkou lhostejnosti, což u partnera může mít velmi negativní důsledky.

4.3 Frázování řeči

Proto, aby byl projev srozumitelnější, je třeba řeč náležitě frázovat. Jejím prostředkem jsou tak různé druhy pauz: fyziologická, logická či gramatická, řečnická či umělecká a v neposlední řadě také formulační pauza.

Fyziologická pauza

Pauza signalizující konec věty. Je do projevu zařazena proto, aby se řečník mohl nadechnout a pokračovat v mluveném projevu. V případě psaného textu fyziologická pauza odpovídá interpunkci, tj. tečce, otazníku či vykřičníku.

Logická pauza

Logicky člení svůj projev na menší větné celky, kterými tak odděluje jednotlivě věty. Posluchač si tak může velmi rychle dát do souvislosti, co chtěl řečník podotknout, a snadněji tak dospěje k myšlence celkové teze. V případě nesprávného rozložení pauz během větných celků však může dojít k celkovému nepochopení či zesměšnění dané situace.

²⁵ KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.

Řečnická pauza

V projevu není důležitá a někteří řečníci ji ani nepoužívají. Nicméně v případě zakomponování do hlasového projevu tak může být pozitivní. Zdůrazní slova, která v celkovém kontextu mohou zaniknout. Posluchač je však neočekává.

Formulační pauza

Pauza, která se používá spíše v odborných projevech. Slouží řečníkovi, aby si v současné chvíli promyslel následující sdělení nebo našel správný výraz pro určitý pojem. Časté promýšlení však nesmí narušit celkovou plynulost projevu, aby posluchači neztratili „nit“ na úkor odbornosti projevu.

4.4 Dikce

Dikce, řečnická modulace řečnických projevů. Tento pojem v sobě zahrnuje podle B. Hály (1958) dýchání (respiraci), tvoření hlasu (fonaci) a tvoření hlásek (artikulaci). Dikcí rozumíme způsob, jak se s uvedenými složkami při mluvním výkonu zachází.²⁶

Respirace

Při hlasovém projevu se je třeba naučit hospodařit se svým dechem tak, abychom v průběhu něj nezrudli, nebo dokonce nedozpívali zbytek věty.

Pro správné tvoření mluvy potřebujeme dýchání vědomě řízené, nikoli pouze automatické dýchání fyziologické. Čeština jako většina jazyků využívá k tvorbě řeči výdechového proudu. Při klidovém dýchání netrvá výdech o mnoho déle než vdech, poměr výdechu je asi 3:2. Naproti tomu při výdechu, který využíváme k mluvení, se může projevit naše mluvná a dechová ekonomie. Při mluvení prodlužujeme výdechový proud a na sedminásobek i více (7:1, 12:1) tak, aby nám stačil k optimálnímu pronesení celého sdělení dříve, než dojde k samotnému vdechu.²⁷

²⁶ LOTKO, E. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2004, ISBN 80-244-0786-5.

²⁷ DOHALSKÁ, M. HOVŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. PAŘÍZEK, V. ŠPALEK, V. VYMĚTAL, J. *Mluvíš, mluvíme*. 1. vyd. Praha: Socialistické akademie ČSSR, 1985.

Fonace

Hlasové ústrojí je uloženo v hrtanu, jehož kostru tvoří několik chrupavek. V této části je uloženo vlastní hlasové ústrojí: dva pružné vazy čili hlasivky. Jejich délka dosahuje různé velikosti podle věku a velikosti hrtanu: u dospělého člověka činí 1,5 – 2,5 cm. Průchod mezi oběma hlasivkami se nazývá hlasová štěrbina. Dýcháním se do hrtanu dostává při výdechu potřebný vzduch, jehož proud rozkmitá k sobě přiložené hlasivky. Pravidelným periodickým kmitáním hlasivek se přerušuje plynulý výdechový proud a jeho střídání, zhušťování a zředování vnímáme sluchem.²⁸

Hlas, který vzniká v hrtanu, je tak velice slabý. Svoji rezonanci dostává až v dutinách uložených nad hrtanem: v dutině ústní, nosohltanové a nosní. Lidský hlas má také několik vlastností, tj. výška, barva a síla, na kterých lze pracovat a vzájemně je zdokonalovat. K vědomému ovládnutí hlasu slouží cvičení, které se touto problematikou zabývá z užšího hlediska.

Artikulace

V každém hlasovém cvičení, jak již bylo dříve uvedeno, dbáme v prvním případě na správné vyslovování, tj. artikulaci. K tomu, abychom mohli přesně vyslovovat jednotlivé hlásky, je třeba dutiny ústní, která se dá velice snadno obměňovat. Předpokladem správného vyslovování je, když si uvědomíme práci svalů v oblasti obličeje. Tvoří jej spodní i horní ret, které spolu neustále spolupracují. Mezi rty tak vzniká tzv. retní štěrbina, která má vliv na konečnou podobu hlásek.

4.5 Mluvní styly

Na okraj této teoretické části by měly být zmíněny dva základní mluvní styly, které zaujímají nedílnou součást projevu každého člověka. Stylu mluvy by taktéž měla odpovídat její kvalita, přesnost artikulace a rovněž souvislost daného projevu tak, aby si každý posluchač mohl odnést ucelenou myšlenku.

²⁸ DOHALSKÁ, M. HOVŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. PAŘÍZEK, V. ŠPALEK, V. VYMĚTAL, J. *Mluvim, mluvíš, mluvíme*. 1. vyd. Praha: Socialistické akademie ČSSR, 1985.

Mluva pohodlná

Je běžná v hovorovém jazyce. Vyznačuje se pohodlnou prací mluvidel, méně přesnou artikulací a zjednodušováním souhláskových skupin (muskej místo mužský), přesnou kvantitou (céra, podívat, dólu) a celkem nevelkým zájmem o pěkný zvukový dojem.²⁹

Mluva nedbalá

Záleží na potlačování hlásek i slabik, nadměrném protahování, nosní rezonanci, zavřenosti hlásek atd.³⁰

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1. Tanečníci

5.1.1. Petra

Respondentka pracuje jako profesorka biologie pražského gymnázia. V rámci své pracovní náplně uvádí studenty do problematiky přírodních věd, a to především fauny, flóry, genetiky, ale i anatomie lidského těla. Většinu času Petra tráví tancem, kterému se věnuje na soutěžní úrovni.

Jelikož je respondentka velmi pracovně vytížený člověk, setkala se s tazatelem přímo ve škole. Pozvala si jej do kabinetu, kde proběhl rozhovor ve volné hodině. Výhodou setkání byl proxemický prostor mezi respondentem a tazatelem. Volný prostor tak tazateli umožnil lépe vnímat přímé reakce neverbální komunikace respondentky na kladené otázky.

Jako jedny z atributů nervozity u této respondentky se projeví především zkřížené nohy, nakloněná hlava, kterou si respondentka vkládala do svých rukou či občasné křížení rukou. V projevech nonverbální komunikace si tyto projevy můžeme vysvětlit jako projevy přemýšlení či chvilkové únavy. Avšak pokud by se projevovaly po celou dobu interview, mohli bychom si ji vykládat jako známku znučenosti či nesouhlasu.

²⁹ HÁLA, B. *Fonetika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1969.

³⁰ HÁLA, B. *Fonetika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1969.

Průběh interview měl na Petru pozitivní vliv. Upustila tak ze své původní polohy, nohy i ruce dala do vzpřímené polohy a snažila se na otázky reagovat aktivně a vysvětlit všechny dotazy, které jí byly kladeny.

Její gestikulace se odehrávala především na úrovni hrudního koše. Bylo tak více než znatelné, že je respondentka emoční člověk a její neverbální komunikace se projevuje hlavně na úrovni citů. Především srdečnost patří mezi její přední vlastnosti.

V rámci rozsáhlejších odpovědí Petra gestikulovala jak dlaněmi směrem dolů, čímž naznačovala fakta spolu se skutečnostmi v zodpovídaném dotazu, tak i dlaněmi vzhůru, čímž se tazateli otvírala. Toto gesto také naznačuje pravdivost či neskryvanost dané informace. Značí, že osoba, v našem případě respondent, chce v plném rozsahu rozkrýt danou problematiku. Nemá v úmyslu skrývat souvislosti a chce podat relevantní informace v pravých souvislostech.

U respondentky se taktéž projevovала gestikulace hlavou. V případě kladných odpovědí pokyvovala hlavou. Nevědomky tak zdůraznila pozitivní myšlenky a pocity v rámci neverbální komunikace svého těla. Otázky, nad kterými se Petra musela opět zamyslet, se projevovaly taktéž v její gestikulaci. V případě opětovného zamyšlení si respondentka nevědomky zakrývala ústa.

Gesto mimo jiné signalizuje zábranu v řeči, je otázkou vývoje společnosti. Pochází z dob pravěku, kdy si lidé v případě lživé odpovědi zakrývali ústa. Toto gesto se také objevuje u dětí. V dospělosti se mírně změnilo.

V případě lživé informace se zvyšuje citlivost nosu, což může vyústit k nutkavému pocitu se jej stále dotýkat.³¹ Jedinec tak neřekne to, co měl původně na mysli. Toto gesto se původně projevovало u dětí, které si zakrývaly ústa poté, co řekly nějakou lež, anebo řekly něco špatného a chtěly to vzít zpět.

Známky nejistoty se projevovaly i na ramenou respondentky. V některých případech tak naznačila bezradnost, neúplnou znalost či neinformovanost v oblasti dané otázky.

Z hlediska mimiky respondentka ve velmi časté frekvenci využívala čelní vrásky, které se projevovaly nejen ve chvílích zamyšlení. Byl to i pozůstatek mimořádného využívání mimických svalů během vyučovacích hodin biologie. Avšak mimická oblast je hojně používaná i v oblasti tancování, které se respondentka věnuje na vysoké úrovni. V soutěžním tanci je totiž u většiny tanců předepsán úsměv ze strany partnerky i partnera. Zlepšuje se tak celkový efekt páru. Mimo jiné také jedinci získávají mnohem vyšší ohodnocení při soutěžích.

³¹ PEASE A., V otázkách jsou odpovědi, 2. Vydání:Euromedia Group, k.s. – Ikar, Praha, r.2013, str.99

Proto byly kromě vodorovných i svislých vrásek v čelní oblasti znatelné i vrásky v oblasti úst a očí. Respondentka se tak „smála i očima“. Její úsměv tak prostupoval celým obličejem, byl tak upřímný. Oční kontakt udržovala respondentka stále. Tento jev tak naznačoval jistotu v sebe sama.

I přes to, že jedinci seděli naproti sobě, mírně se měnila jejich osobní zóna. Tuto problematiku můžeme vysvětlit nakláněním respondentky směrem k tazateli nebo od tazatele. Opření o židli mělo taktéž svoji funkci. Mohlo naznačovat potřebu většího prostoru k přemýšlení. V tomto případě můžeme také hovořit o pohodlnosti. V průběhu rozhovoru tak respondentka nedala žádný výrazný signál v rámci osobních zón k nespokojenosti, a proto se můžeme domnívat, že Petra mohla dát odpočinout zádovým svalům.

Oblast paralingvistických jevů pro respondentku nepředstavovala žádné komplikace. Jak již bylo dříve zmíněno, Petra učí na gymnáziu. Proto se v jejím projevu nevyskytovaly téměř žádné znaky parazitních projevů. Výjimku tvořilo občasné zamyšlení. Taktéž tempo řeči bylo plynulé a tazatel byl tak schopen analyzovat vyřčenou odpověď a uspořádat si myšlenky buď k následující otázce, nebo jen sumarizaci položených fakt. Mohl si tak utvořit jednotný a ucelený názor na respondentku v dané oblasti.

5.1.2. Lenka

Cílevědomá dáma pracující ve výzkumných chemických laboratořích, které se zabývají oblastí lidského genomu. Mimo jiné se tato sebejistá respondentka věnuje latinsko-americkému tanci na soutěžní úrovni. Umísťuje se v první desítce českého a dvacátce světového žebříčku. Účastní se mezinárodních soutěží celého světa. V současné době se taktéž snaží dokončit doktorské studium genetiky.

Jak již bylo dříve zmíněno, Lenka se zabývá velkým spektrem činností, a právě proto se s ní tazatel setkal na jednom z jejich tréninků. Z hlediska proxemiky neverbální komunikace se usadila ke stolečku naproti tazateli. Kvůli bariéře stolu nemohl tazatel sledovat všechny projevy v rámci celého těla, nicméně spektrum neverbálních projevů, které respondentka promítla ve svém projevu, bylo velice rozsáhlé.

Lenka je velmi společenský typ, a proto neměla žádné problémy v rámci verbální ani nonverbální komunikace. Znamky nervozity ve svém projevu se snažila maximálně minimalizovat a během rozhovoru byla velice komunikativní.

Oblast gestikulace byla u Lenky velice různorodá, neměla ve svém projevu totiž žádné zábrany. Projevovala se naprosto přirozeně, její gestikulace byla nehraná a přímo zobrazovala

osobnost respondentky. Někdy se tak projevovala až do úrovně hlavy. Tento jev se s velkou frekvencí vykytuje také u lidí, kteří přemýšlejí především na afektivní úrovni. Velmi je zajímavá momentální situace a okamžitě na ní dokážou reagovat. Tito lidé jsou též velmi cílevědomí a chtějí v životě něčeho dosáhnout, což je i případ naší respondentky.

Lenka je jedinec extrovertního typu, který velmi často řeší konflikty „s horkou hlavou“. Důsledky však na jedince dopadají až posléze. Tento impulsivní typ člověka je právě Lenka, a proto tazateli nedalo příliš velkou práci rozpochybovat temperament právě této cílevědomé dámy. V průběhu interview se tak snažila vyčnívat, ale i částečně převzít funkci tazatele a nevědomky tak „protlačit sebe sama“. Nepostradatelně se tak v respondentce projevovala taneční stránka osobnosti, být nejlepší.

Po celou dobu interview byla velice aktivní, což se projevovalo především pevným držením těla v podobě narovnaní a aktivního naslouchání. V případě kladení dotazů se vždy snažila odpovědět co nejdůkladněji a popsat tak všechny náležitosti, které pokládala za důležité sdělit. Ve svých názorech projevovala prvky naprosté spokojenosti se svojí osobou a vždy si byla s odpovědí jista.

Mezi další projevy gestikulace respondentky můžeme zařadit konkrétní „práci rukou“. V případě, že byl tazatel srozuměn s fakty, gestikulace rukou směřovala dlaněmi dolů. Zvláštností v jejím projevu byl aspekt, který měla podobný s IT odborníkem Jirkou. Systém mezníků, kdy se respondent dotýká stolu pouze bokem dlaně. Imaginárně tak tvořila mezníky postupu skupin párových tanečnicků od začátku až po vrchol.

Velmi sporadicky se tazatel setkal u tohoto jedince s projevem zkřížených rukou, a to pouze ve chvílích, kdy respondentce kladl některé dotazy. Atributem, který se u Lenky projevoval s velice častou frekvencí, bylo pokyvování hlavou. Neverbální komunikací tak naznačovala srozumitelnost dané otázky se známkami souhlasu. Respondentka se během interview soustředila, a proto se u ní neprojevovaly žádné aspekty, které by ji nějakým způsobem rozptylovaly. Až na výjimky tak měla po celou dobu konverzace hlavu otočenou přímo k tazateli.

Z hlediska mimického neverbálního kontextu respondentka téměř vždy udržovala oční kontakt. Pouze ve chvílích hlubšího zamyšlení odvrátila oči a nakrčila čelní vrásky, které se projeví především u kořene nosu. V těchto chvílích také částečně odvrátila hlavu ze zorného pole tazatele, aby se mohla na přemýšlení soustředit. V mimických projevech respondentky byly znatelné projevy i dalších vrásek, a to především u očí, rtů nebo již dříve zmiňovaném čele. Na otázku Lenčiných začátku, tazatel zaznamenal známky úsměvu, čímž se zmírnily počáteční impulzivní projevy začátku interview.

Oblast proxemického mimoslovního projevu, konkrétně osobních zón, se téměř neměnila. Respondentka seděla po celou dobu ve vzpřímené poloze a aktivně naslouchala. Pouze na počátku rozhovoru byla Lenka opřená do křesla. Tento jev mohl respondent přisoudit momentální bolesti zad. Avšak jak je v projevech nonverbální komunikace obvyklé, je třeba chápat všechny aspekty komunikace v rámci celku, a pokud nějaký jev přímo vybočuje z celkového projevu, můžeme jej přisoudit momentálním potřebám jedince. Mluvíme tak o škrábání na hlavě nebo konkrétně v tomto případě o již zmíněném opření Lenky do opěradla židle. Poté však aktivně naslouchala ve vzpřímené pozici a tak už zůstala až do konce rozhovoru narovnaná.

Oblast paralingvistických jevů nebyla ničím výrazná. Respondentka měla vyšší hlas, a proto se v průběhu konverzace mohlo zdát, že mluví hlasitěji než tazatel. Hovorová mluva byla u Lenky znatelná. V některých případech se objevily i prvky slov nespisovných. Aspekty těchto neverbální projevů prozrazovaly, že se v respondentce objevují skryté prvky zloby. Parazitní znaky se projevovaly s velice malou frekvencí.

5.1.3. Martina

Velmi sympatická respondentka pracující v pražské stavební firmě. Její náplní práce je především komunikace s klienty na úrovni obchodních schůzek. Martina tak řeší nesrovnalosti a dojednává podrobnosti v rámci vzájemné spolupráce obou stran tak, aby byly oba partneři vzájemně spokojeni. Dále se částečně zabývá tvorbou projektů, ať už z hlediska rekonstrukce garsoniér, bytu nebo domů. Hlavní náplní této firmy je však stavba domů na zakázku a to včetně všech podrobností, na klíč.

Setkání s touto respondentkou probíhalo v malé kavárničce poblíž Malostranského náměstí. V rámci proxemického hlediska nonverbální komunikace se Martina usadila ke stolečku přímo naproti tazateli. I přes to, že mezi jedinci byla bariéra stolu, měl tazatel možnost pozorovat neverbální komunikaci v rámci celého těla. Stoleček, který tak odděloval oba jedince, byl totiž velice nízký.

Naopak gestikulaci měla respondentka v rámci své osobnosti velice rozmanitou. Jak později z interview vyplynulo, věnovala se v předchozích letech aktivnímu tancování latinsko-amerických tanců. Tomuto koníčku se věnovala pouze na republikové úrovni, avšak i zde zaujímala přední příčky na soutěžích ve své úrovni. Respondentka tak vynikala velkým spektrem mimoslovních projevů. Z celkového pohledu bylo znatelné, že se jedná především o jedince extrovertního typu.

Martině byly položeny otázky všeho typu tak jako předchozím respondentům. Dotazy Martina zodpovídala s velkou pečlivostí, aby nezapomněla na sebemenší detail, který chtěla tazateli sdělit. Oblast neverbální komunikace se odehrávala především na úrovni hrudníku. Z těchto atributů tazatel usoudil, že se jedná o člověka velmi srdečného a vstřícného. Můžeme hovořit o tom, že její gestikulace byla velice lehká, protože respondentka gestikulovala především ve vzduchu. Proto u ní tazatel postrádal prvky položených rukou, které se u ní objevovaly velice sporadicky. Projevy tzv. mezníků, kdy předchozí respondenti vymezovali jednotlivé atributy důležitosti funkcí, taktéž tazatel u Martiny postrádal.

Otázek motivačního charakteru se respondentka ujala s velkým nadšením a snažila se tazateli sdělit svoje předchozí cíle, které si v minulosti kladla. Martina tak předváděla ukázkový tip gestikulace, při níž použila ruce v točivém efektu se snahou co nejvíce přiblížit danou problematiku tazateli.

Při otázkách, které měly respondentku donutit k přemýšlení, odkrývala Martina pomocí neverbálních signálů sama sebe. Její ruce se v této oblasti zkřížily a to pouze prsty. Naopak otázka šokujícího charakteru nijak nevyvedla respondentku z míry. Smála se a snažila se tazateli přiblížit taneční problematiku blíže.

Z hlediska mimiky byly neverbální aspekty mimoslovní komunikace velmi znatelné. Výrazná byla nejen oblast očí, ale i úst, které v průběhu interview nebyly ničím zakryté, a proto tazatel mohl porovnávat reakce na dané otázky jednotlivě. Během celého rozhovoru se Martina snažila udržovat oční kontakt co nejvíce. Tento jev působil na tazatele velice pozitivně, rozhovor se tak nesl v kladném duchu.

Aspekt stálého očního kontaktu se respondentka naučila v časté komunikaci s lidmi. S velice častou frekvencí se na Martině projevoval úsměv spojený s očima. Jednalo se tak o upřímný akt, ve kterém naznačovala rovnost a upřímnost celkového projevu.

Proxemické zóny potvrzovaly dřívější hypotézu, kterou na začátku interview tazatel předpokládal. Velkou část rozhovoru, byla respondentka „v aktivitě“, narovnána. Při otázkách, které Martinu zaujaly více, se naklonila směrem dopředu. Naopak při otázkách, s nimiž se neztotožnila, si respondentka opřela vrchní část těla směrem dozadu, do křesla. Tento jev se však vyskytoval velice sporadicky. V otázkách zamyšlení k tomuto gestu přidala ještě zkřížené prsty na rukou.

Oblast paralingvistických jevů se v přílišné míře nelišila od předchozích respondentů. Tempo řeči měla Martina plynulé, avšak hlasitější než u většiny respondentů. V problematice tancování se tak respondentka velice dobře orientovala, věděla, co má na dané otázky

odpovědět. Proto se v jejím projevu neobjevovaly téměř žádné parazitní zvuky. Z hlediska artikulace taktéž neměla žádné komplikace.

5.1.4. Petr

Respondent studuje poslední ročník technického oboru magisterského stupně University Karlovy v Praze. Kromě školy se věnuje aktivnímu tanci, konkrétně latinsko-americkému na soutěžní úrovni. Trénuje minimálně čtyřikrát týdně a o víkendech se účastní republikových soutěží. Věnuje se taktéž lektorské činnosti a učí mladé tanečnický správné technice projevu na tanečním parketu.

Tento cílevědomý tanečník se s tazatelem sešel přímo ve studiu, kde trénuje. Jedinci se posadili ke stolu naproti sobě. Z hlediska neverbální komunikace však jedinec nemohl respondenta posuzovat z celkového projevu, protože se mezi respondentem a tazatelem objevila bariéra stolu. Nicméně Petr je člověk extrovertního typu, který do neverbální komunikace promítl velké spektrum mimoslovního projevu, které mohl posléze tazatel analyzovat.

V otázkách motivačního typu se respondent projevoval velmi cílevědomě a gestikuloval na vědomé úrovni. Z jeho projevů bylo znatelné, že se tento respondent nebojí reagovat. Neměl ani žádné problémy s komunikací jako takovou. Naopak se snažil tazateli vždy odpovědět na jeho otázku, nikdy neodmítl komentovat položený dotaz. Otázky, které měly respondenta přimět k přemýšlení a uvědomění si dané problematiky, nečinily respondentovi sebemenší komplikace. Z hlediska gestikulace na ně reagoval velice umírněně. Při odpovědích měl ruce položeny o stůl a občasnými signály v podobě obrácených rukou směrem vzhůru, vždy jen několik vteřin, částečně projevoval své rozpaky. V prvních chvílích byl tento projev doprovázen pozvednutým ramenem. Šokující dotazy doprovázel respondent pouze mimikou s aspektem odkloněné hlavy směrem do boku a dolů.

Z hlediska mimických projevů mimoslovní komunikace respondent projevoval nejdůležitější aspekty obličejového výrazu. Oči, které byly částečně zakryté dioptrickými brýlemi, ústa, která během interview neměla žádné bariéry v podobě zakrytých rukou, i čelní vrásky, které se projevovaly hlavně při otázkách, kdy se respondent musel zamyslet. Tento projev, kdy Petr krčil vrásky v oblasti čela, se vyskytoval s velmi častou frekvencí i u otázek, s jejichž odpovědí si nebyl zcela jistý. Ve chvílích radosti se respondentovi ukazovaly vrásky okolo očí i úst. Nevědomě tak respondent naznačoval upřímnost celého projevu. Během rozhovoru se osobní zóny změnilý jen několikrát. Ze začátku, kdy byl respondent opřen o stůl

a nakloněn směrem dopředu s tím, že měl ruce opřené pouze o zápěstí. V průběhu interview, kdy Petr seděl ve vzpřímené poloze s rukama na nohou. K poslední fázi, která však trvala jen nepatrnou chvíli, protože právě v této poloze byla respondentovi položena otázka šokujícího charakteru. Jeho tělo projevilo reakci samo o sobě tím, že se horní polovina těla vrátila opět do původní vzpřímené polohy.

Oblast paralingvistických jevů zaujala především hlasitějším projevem respondenta. Tento aspekt způsobil především lepší vnímání tazatele. Jedinec tak upoutal pozornost i častou frekvencí opakování důležitých aspektů v právě probíhajícím interview. Tempo řeči měl Petr plynulé. Ve spojení s hlubší barvou hlasu tak působil velice důvěryhodně a ve spojení s velkým spektrem informací právě o svém oboru projevoval znatelnou jistotu v odpovědích. Respondenta můžeme zařadit do skupiny jedinců, kteří v případě chyb či momentálních přehmatů nemají problém tyto složky negace odstranit bez sebemenších nedorozumění. Z hlediska artikulace měl Petr velice vytříbený projev, dával si na tuto složku obzvláště velký pozor.

5.1.5. Michal

Respondent pracuje jako grafik v mediální agentuře v Brně. Mezi jeho náplň práce patří především grafické znázornění propagačních materiálů a návrhy nálepek na CD přehrávače. Mimo jiné se tento respondent věnuje úpravě fotografií pro reklamní kampaně. Ve svém volném čase Michal tancuje latinsko-americké tance, kterým se věnuje již od raných let dětství. Od svých osmi let se tak vypracoval z juniorských kategorií až po vysoké příčky kategorie dospělých, ve kterých reprezentuje svůj klub po celé republice.

S respondentem se tazatel sešel v nedaleké kavárně od místa jeho pracoviště. Michal si vybral místo přesně naproti tazateli u velkého prostorného stolu. Tazatel sice neměl možnost pozorovat dolní část respondentova těla, nicméně hlavně kvůli velkému stolu se tak mohl respondent výrazně projevit v oblasti gestikulace. Z celkového projevu jedince bylo znatelné, že se jedná o člověka, který se velmi rád pohybuje ve společnosti. Zvláště pak ve společnosti žen.

Z hlediska gestikulace byl respondent velmi otevřený. Téměř vždy gestikuloval. Ať už to bylo v otázkách typu přemýšlivého, kdy se s častou frekvencí respondent škrábal na hlavě nebo v otázkách typu vysvětlovacího, kdy byl respondent opřen o hranu stolu a gestikuloval pouze na úrovni zápěstí. Otázky typu šokujícího vedly k záměně celého postoje respondenta. I v této chvíli Michal gestikuloval, a to pouze jednou rukou na úrovni zápěstí.

Oblast mimiky nebyla příliš výrazným projevem neverbální komunikace. Pouze v případě výjimek, ve kterých si respondent zakrýval ústa. Tento znak tak projevoval atributy lži. V některých případech si také jedinec přejížděl nos, a to hlavně při odpovědích na otázky svých tanečních začátků a rovněž motivačního charakteru.

Problematika osobních zón zaznamenala tak jako u předchozích respondentů opět tři nejvýznamnější polohy lidského těla, které se v neverbální sociální interakci projevovaly. V prvním případě se jednalo o oblast počátečního seznámení a otázek vesměs pozitivního rázu. V těchto případech byl respondent ve vzpřímené poloze a odpovídal s pohotovostí. Otázky, ve kterých se respondent musel zamyslet, se v jeho mimoslovní komunikaci projevovaly opřením do židle a pootočením hlavy do boku. Šokující dotazy vedly k poposednutí respondenta a opětovné opření do židle.

Paralingvistické projevy se u tohoto jedince projevovaly hlavně v hladině parazitních zvuků. Tyto prostředky používal s velmi častou frekvencí na začátku vět. Předchozí situace mohla vzniknout především dvěma způsoby. V prvním případě se může jednat o dobrou znalost tazatele. Druhou možnost můžeme přisoudit nervozitě, ačkoli se jedná o velmi extrovertního jedince. Michalovo tempo řeči bylo plynulé, pomlky mezi větami někdy pokládal tak, aby měl tazatel možnost uvědomit si danou problematiku, kterou neznal úplně do detailů. V případě dalších dotazů tak mohl respondent odpovídat připravený. Poskytl tak tazateli velké spektrum informací, které pak jedinec mohl použít.

5.1.6. Honza

Respondent pracuje jako podnikatel na „volné noze“ v oblasti médií. Pořádá různá školení i několikadenní kurzy pro klienty, kteří se touto problematikou chtějí zabývat nebo se v ní chtějí zdokonalit. Jedná se o kurzy mluvení před kamerou, kurzy pro mluvčí velkých podniků nebo jen kurzy kreativního psaní atd. Jelikož má respondent mnoho volného času, věnuje se aktivnímu latinsko-americkému tanci na soutěžní úrovni. S jednou z nejvyšších kategorií v této oblasti – A, účastní se republikových soutěží.

S jedincem se tazatel setkal po jeho kurzu v sále Kongresového paláce v Praze. Respondent se posadil přímo naproti tazateli. Z celkového projevu verbální, ale i neverbální komunikace byla znatelná velká profesionalita. Tazatel měl tak možnost pozorovat respondenta mírně z boku.

Z hlediska gestikulace bylo znatelné, že se jedná o kontrolovaný projev ze strany respondenta. Během interview tak Honza neudělal žádné pohyby, které nebyly ve vzájemné

koordinaci s verbální stránkou řeči. Mimoslovní gestikulace se projevovala pouze na minimální úrovni tak, aby žádným způsobem neupoutala pozornost, ale zároveň pomohla jedinci dotvořit danou myšlenku k celkovému vyjádření jeho projevu. Otázky, které nutily k zamyšlení, otázky pozitivního, ale i šokujícího charakteru zanechaly na respondentovi minimální stopy zvýšeného výskytu neverbálních projevů.

V oblasti mimiky udržoval respondent po celé interview oční kontakt s tazatelem. Stalo se tak i v rámci otázky, kterou respondent nečekal. V této situaci jedinec delší dobu udržoval oční kontakt, než bylo nezbytné, a poté se snažil na otázku odpovědět.

Osobní zóna se od začátku do konce interview nezměnila, pouze v případě, když se chtěl respondent napít vody.

I oblast jevů paralingvistických se jevila jako velmi nacvičená. Respondent se tak snažil, aby v rozhovoru převládala především jeho verbální část, tedy obsah mluveného projevu. Proto svoji řeč vedl tišším projevem a pomalejším tempem řeči, ve kterém se snažil dělat pomlky tak, aby vyplynula hlavní myšlenka celkového projevu respondenta.

5.1.7. Milan

Respondent pracuje v oblasti farmaceutického průmyslu v Praze. Jeho náplní práce je komunikace s klienty, a to ve většině případů s lékaři či lékárenskými společnostmi, a domlouvání kontraktů na léky. Maximum jeho volného času zaujímá aktivní tanec, kterému se věnuje čtyři roky. Latinsko-americkému tanci dává maximum, a to nejen ze stránky času, ale snaží se předat jeho metodiku i svým žákům, které individuálně doučuje.

S respondentem se tazatel setkal v kavárně v centru Prahy. Jak již bylo z prvních momentů znatelné, jednalo se o jedince extrovertního typu, který se usadil přímo naproti tazateli.

Oblast gestikulace byla nejvýraznějším projevem celé osobnosti respondenta. Jeho projevy se tak odehrávaly v horní části hrudi. Tento jev tak naznačoval výrazné povahové vlastnosti respondenta ve spojení s prvky „osobnosti tanečníka“. Na otázky motivačního charakteru jedinec barvitě odpovídal celou rukou s roztaženou dlaní směrem k sobě. Při tomto jevu měl jedinec roztáhlé prsty a pohyboval celou rukou k sobě a do sebe. Milan se tak snažil neverbální komunikací tazatele uvést do dané problematiky v rámci všech detailů, které si respondent pamatoval. Dalším typem otázky byla otázka šokujícího charakteru, reakce na ni se projevila hlavně v mimické oblasti neverbální komunikace. Reakce na otázky, které respondenta nutily přemýšlet, se projevovaly jak v rovině mimické, tak i v rovině gestikulace.

Druhá oblast zahrnovala znaky, jako jsou škrabání hlavy, její odklánění hlavy na stranu či aspekty, které mohou být spojovány s paralingvistickými jevy.

Sociální komunikace v rámci neverbálního projevu jedince se na mimické úrovni projevovala s častou frekvencí hlavně při šokující otázce. Tato reakce se projevila především zvednutým obočím, mírně pootvřenými ústy a pootočenou hlavou. Jedinec se tak mimoslovně komunikací snažil naznačit, jestli tazatel myslí otázku vážně. Při zamyšlení nad některými otázkami se u respondenta projevil aspekt, který nebyl u ostatních respondentů častý. Milan tak při zamyšlení mírně zkroutil ústa do polibku, přičemž mu oči směřovaly od tazatele směrem dolů. S tímto jevem se jedinec u respondentů zatím nesetkal.

Další částí, která tvoří pevný základ respondentova projevu v rámci neverbální komunikace s tazatelem je oblast osobních zón. Z tohoto hlediska bylo výrazných hned několik aspektů. Aktivní projev, který se objevoval při kladných otázkách, se vyznačoval vzpřímeným sezením, při kterém byl respondent narovnan po celý čas trvání tohoto jevu. Naopak v otázkách zamyšlení byl respondent nakloněn k jedné straně opěradla židle. Při tomto jevu jsem u Milana zaznamenala aspekt zvednutého ramene.

Paralingvistické jevy se v projevu vyznačovaly především plynulým tempem řeči s častými pomlkami. Respondent tak podvědomě na rozhovor aplikoval metody svého zaměstnání, ve kterém se snažil o reakce druhého člověka. U Milana se občas vyskytovaly parazitní zvuky.

5.1.8. Radek

Respondent pracuje v oboru pojišťovnictví. Uzavírá s lidmi pojistné smlouvy na zajištění domů, bytů, aut či jiných nemovitostí. Mimo jiné se také zabývá pojištěním člověka proti úrazům. Svůj volný čas věnuje především latinsko-americkým tancům na aktivní úrovni, a trénuje v jednom z nejlepších reprezentačních klubů v republice. Občas se kvalifikuje na mezinárodní soutěž, kde reprezentuje se svoji partnerkou republiku.

S respondentem se tazatel setkal v místní kavárně, která upoutá pozornost především svým francouzským stylem. Respondent se tak usadil ke skromnému stolu naproti tazateli.

Radkova gestikulace se projevovala velice umírněně. Odehrávala se především na úrovni stolu a žádným způsobem nezasahovala do úrovně hrudního koše ani úrovně hlavy. Respondent tak tazateli předkládal fakta, a to v podobě gestikulace dlaní otočených směrem ke stolu s roztaženými prsty.

Na otázky, které na respondenta působily negativně, nebo ke kterým se nechtěl vyjadřovat, reagoval zkříženými pažemi na hrudi. V průběhu interview Radek zodpovídal dotazy s podepřenou hlavou, kterou si podpíral pod bradou. Naznačoval tak tazateli jak zájem o udržování vzájemné interakce mezi oběma jedinci, tak nezájem podepřenou rukou.

V otázkách, kdy musel respondent přemýšlet, zapojoval s častou frekvencí mimickou oblast neverbálního projevu osobnosti. V rámci gestikulace si však v problematice těchto otázek mnul čelo sklopené hlavy. Tento jev tak můžeme přisoudit známkám nervozity, ale i beznaděje.

Aspekty mimoslovního projevu se taktéž projevovaly na mimické úrovni. V této problematice respondent, jak již bylo dříve zmiňováno, udržoval oční kontakt. Nonverbální aspekt zamračení také naznačil nesouhlas s reakcí tazatele na svou odpověď, avšak verbálně tento aspekt nedal respondent najevo. V Radkově projevu hrály velkou roli i vrásky v čelní oblasti. Respondent je tak využíval jako signál soustředěnosti na danou problematiku.

Osobní zóny se v průběhu interview měnily s velmi častou frekvencí. Respondent si neustále poposedával na židli. Následující jev můžeme připsat nervozitě, která se i částečně projevovala velmi častým kontrolováním času nebo jen nervozitě z toho, že se jednalo o respondentův první větší rozhovor o problematice tancování.

Ačkoli se jedná o velmi extrovertního jedince, který se velmi rád pohybuje ve společnosti, překvapil u něj tazatele odklon hlavy. Neverbální komunikací tak respondent naznačoval jistou uzavřenost i odtažitost.

Oblast paralingvistických jevů se taktéž nesla ve velmi zvláštním duchu. Z celkového vystupování měl tazatel smíšené pocity. V průběhu svého plynulého projevu naznačoval velké vzdechy. V některých případech nedokončoval respondent věty a často se tak v průběhu zamýšlel, narušoval tak celkovou plynulost verbálního projevu, což se ve výsledném efektu projevilo na kvalitě celého projevu. Artikulace byla u tohoto jedince zaznamenána na běžné úrovni, kdy mu tazatel bez větších komplikací porozuměl.

5.1.9. Vojta

Respondent pracuje jako podnikatel na „volné noze“ v oblasti navrhování interiéru i exteriéru. Vojta se svému zaměstnání architekta věnuje velmi rád. Většinu svého volného času však tráví na tanečním parketu. Sám se věnuje latinsko-americkým tancům, avšak své zkušenosti se snaží předat i párům, které vysoké úrovně zatím nedosáhly. Individuálními lekcemi je tak seznamuje s technickou stránkou správně vedených kroků.

Tazatel se s respondentem sešel právě po jedné jeho individuální lekci v místnosti vedle sálu. Respondent se tak usadil naproti tazateli. Jelikož byl Vojta stále v pohybu a z tancování se nestačil zkoncentrovat, zaujal tak tazatel opačnou roli, respondenta. Vojta se ho ptal na různé podrobnosti ohledně rozhovoru. Poté mohlo interview začít. Respondentova gestikulace se odehrávala na velmi emotivní úrovni. Dával tak najevo svoji vnitřní stránku osobnosti jedince. Již při usazení se respondent opřel o stůl pouze zápěstím. Tento jev však můžeme připsat stále doznívajícímu návalu tepla. Proto se velkou část rozhovoru respondent ovíval papíry. Při svém projevu si s velkou frekvencí třel čelo, avšak i tento jev můžeme přisoudit předchozí situaci.

Gestikulace, která souvisela s rozhovorem, se projevovala pouze na úrovni dlaní, v některých aspektech i rukou. V otázkách, které nutily respondenta přemýšlet, gestikuloval na minimální úrovni. Hlavu si naopak opřel o ruku a přemýšlel. V otázce šokujícího charakteru respondentovi zaskočilo, poté se však snažil odpověď uvést na pravou míru. Nejvíce se respondent rozhovořil, a to i po neverbální stránce komunikace tehdy, když měl tazateli přiblížit svoji motivaci k tancování. V těchto aspektech zapojil do gestikulace respondent obě ruce, kterými vysvětloval jak fakta, tak podrobnosti svých myšlenek a budoucích tužeb.

Mimická oblast se výrazně změnila až ve chvíli otázek motivačních, jak již bylo dříve zmíněno. Ve chvílích, kdy respondent o této oblasti hovořil, se mu rozšířily zorničky. Respondentovi se též zlepšila nálada. Tyto aspekty naznačují, že se jedná o problematiku, kterou je respondent velice nadšený. Prvky úsměvu byly v mimice taktéž velmi znatelné. Ve chvílích zamyšlení však respondent nepatrně přerušil oční kontakt a nakrčil čelo.

Oblast osobních zón nebyla ničím výjimečná. Mezi respondentem a tazatelem tak byla vzdálenost o něco delší, než naznačoval stůl, nicméně se nejednalo o příliš velkou vzdálenost, kterou jedinci zaujímali. Jak již bylo dříve zmiňováno, rozhovor začal tím, že byl respondent opřen do židle. V otázkách rázu přemýšlejšího se jeho poloha nepatrně změnila, a to podepřením hlavy. Motivační otázky však respondenta zaktivizovaly.

Paralingvistické jevy se na Vojtovi vyznačovaly hlavně hlubším tónem hlasu a plynulým projevem. Nebyly zde znatelné ani příliš dlouhé mezery v ústním projevu. Rovněž se zde nevyskytovaly povzdechy. Artikulace byla u respondenta velice dobře rozeznatelná.

5.1.10. Dominik

Respondent provozuje a vlastní internetové kavárny v obchodních domech v Praze. Poskytuje tak uživatelům spektrum činností, kterými se mohou na počítačích zabývat. V prvním případě se jedná o internet, hraní her či práci v MF Office. Mimo jiné kavárny nabízejí funkce tisku, internetového skypu a dalších možností. Kvůli problémům se zády respondent začal věnovat latinsko-americkým tancům. V průběhu let však Dominika tento koníček zaujal natolik, že se mu začal věnovat na soutěžní úrovni v rámci republiky.

S respondentem se tazatel sešel přímo v místě pracoviště, a to právě v respondentově kavárně. Dominik se usadil přímo naproti tazateli. Jak již bylo z prvních signálů znatelné, tento extrovertní typ člověka jedná s velkým spektrem nonverbálních projevů, které se vesměs projeví jako pozitivní.

Z hlediska gestikulace rukou respondent využíval nejen oblast hrudníku, ale i hlavy. Tazatel si tento jev analyzoval jako aspekt naprosté uvolněnosti bez známek napětí. Dal tak jedinci možnosti, právě v motivačních otázkách, nahlédnout do svého nitra. Při ostatních otázkách, které jedince tolik nezaujaly, projevoval Dominik aspekt zkřížených rukou. V některých případech si také zakrýval ústa. Tento jev byl znázorněn postavením rukou do obráceného písmene V se zkříženými prsty. V některých případech bývá tento jev porovnáván se vzrůstající pyramidou.

Mimická oblast téměř nezaznamenala projevy v oblasti čelních svalů. Výrazné byly především oči, které se staly dominantou celého obličeje. V případech souhlasu respondent nevědomky mrkl a projevil na svém obličeji úsměv. Oční kontakt respondent přerušil i ve chvílích zamyšlení.

Proxemická zóna, která se mezi jedinci projevovala, byla na běžné úrovni. Respondent tak neměl potřebu se jakkoli oddalovat, spíše naopak. V otázkách motivačního charakteru byl velmi aktivní, narovnaný a otázky jiného typu jedince příliš nezajímaly. Proto tak zaujal nesouhlasný postoj rukou.

Oblast paralingvistických jevů se projevovala též na rychlosti mluvy Dominika. Díky ní se tak projevil zvýšený aspekt nutnosti artikulace, kvůli němuž bylo respondentovi velmi dobře rozumět, i když hovořil rychlejším tempem řeči, než je běžné. Parazitní zvuky se v projevu jedince téměř nevyskytovaly.

5.2. IT odborníci

5.2.1. Martin

Respondent pracuje v IT firmě, zabývající se poskytováním komplexních informačních technologií. Nabízí svým zákazníkům široké spektrum služeb právě z této oblasti, např. připojení k internetu, tvorbu webových stránek, datové připojení úřadu či dalších veřejných budov. Respondent v této společnosti zastává post podpory uživatelů, stává se mezičlánkem mezi firmou a koncovým zákazníkem. Náplní jeho práce je především zajištění plynulého chodu služeb.

Setkání s tazatelem proběhlo v nedaleké kavárně Obchodního centra Anděl. Dotazovaný se z hlediska proxemiky projevil jako cizí osoba. Ke stolu se posadil přímo naproti dotazujícímu. Tímto gestem taktéž dokázal určitou přímou osobnost a snahu o pozitivní průběh celého interview. Martinova řeč těla naznačovala zájem o dané téma hovoru. Byl totiž po celou dobu předkloněn směrem k tazateli. Z respondentových reakcí v průběhu interview postupně vyplynulo, že se oboru IT věnuje velmi dlouho. Jeho práce se pro Martina stala koníčkem, kterému věnuje všechn svůj volný čas. Svoji „dráhu IT“ začal již v době vysokoškolského studia.

Z hlediska gestikulace signály nebyly tak výrazné. Pohybovaly se pouze na úrovni stolu. Při motivačních otázkách, kdy se Martin snažil rozvést současnou myšlenku, se neverbální komunikace projevila pouze na úrovni dlaní, které respondent směřoval k sobě. V průběhu interview se v respondentově gestikulaci často projevovaly aspekty neklidnosti. Objevily se hlavně v časté frekvenci pohrávání se skleničkou. Jelikož spektrum neverbální komunikace skrývá velké množství daných signálů, můžeme současný jev zařadit i do momentální situace, kdy respondentovi pouze svrbí vousy z důvodu neoholení.

Mimická oblast dotazujícího zaujala především hlavně díky velmi sporému očnímu kontaktu. Při hledání odpovědi bylo odklonění zraku tak časté, až to působilo nepříjemně. Avšak dotazovaný jen hledal správná slova pro vyjádření své myšlenky. V průběhu celého interview hrála významnou roli taktéž nepozornost, která nakonec vyústila v negativní atmosféru z obou stran. Nepostradatelnou součástí respondentova projevu byl stydlivý úsměv, kterým se Martin snažil zakrýt překvapení z otázky šokujícího charakteru. Při tomto jevu naklonil hlavu mírně dopředu, čímž se na tazatele díval mírně zdola. V celkovém kontextu s opovržením či otázkou v očích.

Z hlediska osobních zón respondent velmi často střídal naklonění i oddálení směrem k tazateli. Tento jev naznačoval, že ne všechny dotazy respondenta zaujaly a chce o nich debatovat. V otázkách vyžadujících zamyšlení probíhal s tím spojený neverbální signál odklonu těla. V některých případech respondent zkřížil nohy a vytvořil tak bariéru vůči tazateli. Během vzájemné interakce však nebyly zaznamenány žádné prvky „poposedávání“ na místě či „jiného hnízdění“ i přes to, že respondent projevoval v kontextu celého rozhovoru prvky nervozity.

Paralingvistické jevy, mezi které řadíme i tón či intenzitu hlasu, prozradily především plachého a citlivého respondenta. Tichý hlas můžeme taktéž přisoudit nervozitě. Objevuje se proto otázka, jestli respondent mluvil záměrně potichu nebo jestli si tak zachovával svoji individualitu, a jak z celého interview také vyplývá, svůj vnitřní svět. Respondent se proto projevil jako neprůbojný a velice uzavřený člověk, který vykazuje prvky introverta, nerad se pohybuje ve společnosti. Mezi lidmi se tak cítí nesvůj. Rovněž pomalé tempo řeči a její monotónnost podtrhuje tyto charakterové rysy respondenta.

V Martinově řeči se s velmi malou frekvencí projevovaly parazitní zvuky a gramaticky chybná slova. Zároveň se dotazujícímu bohužel nepodařilo Martina přimět k rozsáhlejším a rozvitějším větným celkům. Rovněž artikulace nebyla příliš pečlivá, dotazovaný měl v některých případech problém s tím, aby respondentovi porozuměl. Můžeme tedy hovořit o mluvě pohodlné, která vykazuje méně přesnou funkci mluvidel s celkem nevelkým zájmem o pěkné znění slov.

5.2.2. Ladislav

Respondent pracuje v oblasti internetového programování a webové grafiky. Podniká v tomto oboru a v současné době spouští své internetové stránky, pomocí nichž propojuje prvky internetové grafiky spolu s digitalizací e-shopů. Rovněž připojuje klienty k internetu, ve kterém nabízí i poradenství v oblasti nejnovějších technologií, a to nejen na tuzemském, ale i zahraničním trhu.

Tazatel se s respondentem setkal v kavárně na Václavském náměstí. Z hlediska neverbální komunikace se při usazování ke stolu vybral místo naproti tazateli. Naznačil tak dotazujícímu určitý odstup. Stejně tak, jako i předchozí respondent Martin. Avšak v průběhu interview se podařilo dotazujícímu dostat respondenta „na svou stranu“, a to v obou případech. Prvním byl příjemný průběh rozhovoru, kdy Ladislav bez problémů spolupracoval. Druhý případ tuto ideologii podpořil. Respondent si totiž přesedl vedle dotazujícího. Tento

jev je velmi neobvyklý a nestává se často. Pro oba partnery se tak změnila podmínky. Změnila se proto nejen atmosféra celkového rozhovoru, ale nastaly tak změny i v nonverbální komunikaci, kdy se ztenčila osobní zóna obou lidí, což způsobilo intimnější prostředí.

Zajímavé bylo z pohledu gestikulace pozorovat nesoulad mezi tím, co partner řekl verbální komunikací a co naznačoval. V tomto případě zde byly značné rozpory. V některých případech ruce tvořily pyramidu a zároveň držely hrnek s kávou. Tento složený proces práce rukou naznačoval nejen nesouhlas (ruce v pyramidě), ale i potřebu mezi respondentem a dotazujícím vložít bariéru.

Ladislavovi bariéra dělala značné potíže, protože jak později vyplynulo ze situace, velice často pokládal a bral hrnek ze stolu. Můžeme tak předpokládat, že se neverbálně nemohl rozhodnout, co má v konkrétní situaci dělat. Aspekt si lze také vysvětlit jako známku nervozity. Předmět také mohl sloužit k narušení zóny mezi jedinci, čehož si respondent nemusel být vědom. V případě, že hrnek ležel na stole, práce rukou probíhala na nevědomé úrovni. Pokud tedy respondent vysvětloval konkrétní otázku, s velkou frekvencí směřoval dlaněmi rukou směrem dolů, či krouživými pohyby dlaní se snažil dovysvětlit momentální problematiku. Ve většině případů se tak gestikulace odehrávala na úrovni stolu. Z tohoto jevu tazatel usoudil, že se jedná o velmi introvertního člověka, který nechce na svoji neverbální řeč těla upozorňovat.

U respondentem se objevovaly specifické prvky nervozity. Neprobíhaly často, avšak během projevu Ladislava byly znatelné. Ostatní jevy, jak tyto znaky můžeme jmenovat, např. poškrábání na hlavě, pokud si respondent na něco nemohl rozpomenout, tření nosu, což můžeme označit jako pozůstatek lhaní, kdy ruka nedojde úplně k ústům, aby si je zakryla, ale pouze k nosu, a další podobné jevy se v projevu respondentem taktéž objevovaly.

Mimika byla znatelná především v oblasti očí, které byly takřka v nepřetržitém kontaktu s tazatelem. Jedině v případech, kdy se respondent potřeboval hlouběji zamyslet, nebo si nebyl něčím jistý, tak svůj zrak odkláněl od tazatele. V případě hlubokého zamyšlení se k nonverbální oblasti připojilo i čelo, které Ladislav nakrčil tak, že se mu nad nosem objevily dvě čárky v podobě vrásek ve spojení s vráskami vodorovnými. Předchozí jev je známkou hlubokého zamyšlení, ale i momentálního rozčilení.

Dalším prvkem, který se objevoval v oblasti mimiky, byl úsměv. Docela obyčejný jev, který doprovází běžný mluvený projev. Slouží jako „rozjasnění“ či odlehčení dané situace. V současném případě se respondent nesnažil zakrýt prvky překvapení, úsměv byl tak příjemným doplňkem pozitivně probíhající konverzace.

Oblast proxemiky a s tím spojených osobních zón, kdy se jednotliví partneři přibližují a oddalují, byl zcela standardní. Velkou část interview byl respondent nakloněn směrem dopředu, čímž Ladislav projevoval snahu o lepší navázání kontaktu. Projevily se taktéž pozitivní prvky naznačující kladný vztah k interview a rovněž snaha o přiblížení sama sebe tazateli.

Přestože respondent pracuje v oblasti IT technologií, vykazuje vlastnosti extroverta. Psychický stav se tak neodráží na jevech paralingvistických, mezi které řadíme např. tempo řeči, které není ani rychlé, ani pomalé. V porovnání s předchozím respondentem Martinem, který vykazoval spíše prvky introverta, můžeme porovnávat parazitní zvuky. U Ladislava se objevují s častější frekvencí proto, že je respondent „sdílnější“. Mezi nejčastější můžeme zařadit četnost slova takže, přece jen, eventuelně a další.

Artikulaci měl respondent velmi špatně zaznamatelnou, avšak s velkou frekvencí respondent používal hovorové termíny. U respondenta se taktéž objevovalo velmi špatné frázování. Třídění a pochopení aspektů, které chtěl Ladislav naznačit, tak dalo tazateli velké úsilí „rozuzlit.“

5.2.3. Josef

Respondent pracuje jako tiskař. Mezi jeho náplň práce patří především obsluha tiskařských strojů a zajišťování bezchybného provozu a propojení mezi počítači a tiskárnami, jejich správa. Programování, které se stalo jeho velkým koníčkem, vyústilo v externí spolupráci s pražskými PR agenturami, kterým respondent zajišťuje především grafický design.

Setkání s Josefem se uskutečnilo v kavárně poblíž obchodního centra Anděl. Posturika u tohoto respondenta souvisela s jeho pracovní náplní. V jeho případě se tak jednalo o mírně shrbeného muže, který se nerad pohybuje ve společnosti, zvláště ve společnosti žen.

Proxemickou zvláštností bylo, že si respondent u čtyřmístného stolu sedl co nejdále od tazatele. Při rozkreslení seděl respondent na tazatelovu úhlopříčku. Tento neobvyklý jev můžeme přisoudit velkému ostychu ze strany respondenta, ale také částečné nedůvěře v tazatele. Pozitivní na celém průběhu interview bylo, že ačkoli se snažil být Josef celý rozhovor co nejdále od tazatele, měl při rozhovoru celou dobu natočené tělo směrem k tazateli.

V oblasti gestikulace probíhala práce rukou s velmi sporou frekvencí a pouze na úrovni stolu. Během interview se projevovaly prvky nervozity. Opět jako u respondenta

Ladislava, se projevovala častým hraním si s šálkem kávy. Během interview se objevovaly prvky nesouhlasu formou zkřížených rukou na stole či pod bradou. Tazatel se respondentovi snažil dát co nejméně podnětů pro toto počínání, avšak stále musel zachovávat řád rozhovoru.

U respondenta byla velmi výrazná oblast mimických svalů. Ať už to byl pohled „naslouchající“, který se objevoval v otázkách pozitivního rázu, nebo v některých chvílích i pohled s povytaženým obočím a mírným úsměvem, který byl znatelný v otázkách šokujícího charakteru. V některých případech se u Josefa projevoval tzv. „mrazivý“ pohled, který tazatel zaznamenal ve chvílích nejistoty či značné nedůvěry v jedince. Jak již v předchozích případech bylo popsáno, IT odborníci velmi často odvraceli hlavu od dotazujícího v případech hlubšího zamyšlení či hledání správných slov. Mnohé aspekty překvapení se snažil respondent Josef skrýt letným úsměvem.

Jevy paralingvistické se taktéž v mnohém shodovaly s předchozími respondenty. Snad jen v tempu řeči, které přesahovalo „běžnou mluvu“ v rychlosti. Josefova snaha vyjádřit velké množství myšlenek v daném časovém horizontu způsobila značnou nesrozumitelnost projevu. Tento znak měl Josef společný s předchozím respondentem Ladislavem, který taktéž spojoval větné celky do jedné skupiny. Nebyly zde znatelné téměř žádné pomlky, aby si tazatel udělal nějaký závěr nebo si uvědomil danou myšlenku. Jelikož se jednalo o člověka s velmi rozsáhlou slovní zásobou, neobjevovaly se v jeho projevu téměř žádné parazitní zvuky. Důležité je taktéž zmínit, že jeho mluvní styl byl velice vytříbený a promyšlený.

5.2.4. Lukáš

Respondent pracuje jako IT odborník v jedné z nejprestižnějších bezpečnostních firem, které se zabývají ochranou a bezpečností soukromých i veřejných objektů, instalací kamer a dalších slaboproudých a silnoproudých bezpečnostních prvků. Lukáš zajišťuje vývoj a zdokonalování počítačových systémů, které propojují zabezpečovací techniku s jejich softwarovou podobou.

Rozhovor proběhl v kavárně Obchodního centra Flóra, která se nachází nedaleko pobočky bezpečnostní firmy, ve které respondent pracuje.

Lukášova proxemika a posturika prozrazovala určitou přímou, ale i nedůvěru k osobě tazatele. Usedl totiž přímo naproti němu se zkříženými nohama.

Neverbální komunikace se tak v průběhu interview několikrát změnila, a to podle momentálních pocitů respondenta. Nejprve byl respondent mírně natočen stranou od svého tazatele. V některých případech se dotazujícímu podařilo respondenta rozmluvit. V těchto

případech byla odstraněna ona nesouhlasná bariéra a oběma komunikantům se lépe komunikovalo.

Oblast horní poloviny těla byla až na výjimky v klidu. Lukáš byl po většinu interview opřen do opěradla židle. Mimo jiné se tak prodloužila vzdálenost účastníků.

Práce rukou působila tak jako u ostatních respondentů umírněně. Jedinec při interview nevykazoval žádné „zbrklé máchání rukou“, naopak, jeho gestikulace působila velmi mírně. V některých případech využíval i krouživé pohyby zápěstím, čímž prohluboval danou problematiku a snahu poskytnout co nejdetailnější odpověď.

V mimické oblasti opět zaujímal hra obličejových svalů, které tvořily mírné vrásky, které se objevovaly především v oblasti očí, úst a čela. Předchozí jevy se respondentovi projevovaly hlavně ve chvílích hlubokého zamyšlení. Důležité je taktéž podotknout, že v průběhu rozhovoru byl respondent velice zdrženlivý a s velmi malou frekvencí se usmíval. Při otázce šokujícího charakteru neskrýval překvapení. Naopak pro její zdůraznění pozvedl obočí směrem vzhůru s mírným pootočením hlavy.

Oblast paralingvistických jevů příliš nevybočovala od ostatních respondentů z oblasti IT. Tempo řeči bylo standardní s prvky hovorové řeči a zařazením místního slangu. V mluvě byla občas znát špatná artikulace, což se později projevilo, jako nesrozumitelné. Tyto jevy však probíhaly s velmi malou frekvencí, a proto měl dotazující dostatečný časový horizont ke srovnání momentálních myšlenek a zeptal se na všechny podrobnosti.

Parazitní zvuky, mezi které řadíme tzv. slovní vycpávky, jako jsou: jako, takže, hm atd, se objevovaly na běžné úrovni. Respondent se vyjadřoval téměř bez těchto aspektů ve chvíli, kdy danou problematiku znal podrobně, tudíž se nad ní nemusel tolik zamýšlet. Naopak v situacích, které se zdály pro respondenta složitější nebo ho nějakým způsobem „vykolejily“, používal respondent parazitních zvuků.

V případě, že hodnotíme celkovou nonverbální komunikaci jedince, můžeme dojít k závěru, že se jedná o velmi chytrého člověka, odborníka ve svém oboru. Ve svém projevu také působil jako introvertní jedinec, který se nerad pohybuje ve společnosti.

5.2.5. Jirka

Respondent pracuje v jednom pražském nakladatelství jako IT odborník. V rámci své pracovní náplně spravuje celofiremní síť, servery, udržuje všechny IT techniky ve firmě, a to od počítačů přes notebooky, diktafony a další přístroje, které firma vlastní. Podpora webových stránek a jejich vývoj patří taktéž do spektra Jirkových kompetencí.

Interview se odehrálo u respondenta doma. Pozoruhodné z hlediska proxemiky bylo, že si tento tichý a velmi neprůbojný člověk sedl do čela stolu. Znak nejistoty se projevil už na začátku. I přesto, že si respondent sedl do čela, seděl po celé trvání rozhovoru bokem. Částečný nesouhlas naznačovala i zkřížená noha do písmene T (kotník na kolenu druhé nohy).

Mezi znaky sociální neverbální komunikace těla v rámci respondentovy gestikulace můžeme zařadit jasné vymezení „stolních okýnek“, kterými Jirka vysvětloval problematiku činností, kterými se ve své práci zabývá. Postupným posouváním boku ruky zleva doprava, naznačoval „mezníky“ svých kompetencí. V případě, kdy se respondent více ponořil do problematiky dané otázky, probíhala práce jeho rukou až na úrovni Jirkovi hlavy. Z celkového dojmu tak vyplývá, že jde o člověka, u kterého převažuje racionalita.

Časté míchání nápoje by se taktéž dalo považovat jako prvek nervozity proto, že se objevovalo v průběhu celého interview. Taktéž z hlediska mimického výrazu respondenta, kdy s velmi častou frekvencí nakrčoval čelní vrásky, byla znatelná nejistota. Vrásky se objevovaly hlavně v čelní oblasti. Při souhlasných odpovědích respondent kýval hlavou na souhlas. Oční kontakt s respondentem byl velice sporadický, čímž měl tazatel velmi malou možnost navázat s respondentem bližší kontakt. Výjimku tak tvořily otázky, které respondenta nějakým způsobem udivily. Při přemýšlení nad danou otázkou respondent s velmi častou frekvencí mrkal očima.

Osobní zóny tohoto respondenta a jeho tazatele byly velice blízko. Snad i to vysvětluje Jirkovu nervozitu. Mezi jedinci tak byla cca 50 cm mezera. Při otázce kariérního růstu si respondent podepřel hlavu pod bradou. V druhé dekádě otázek se respondent shrbil. Naznačil tak znatelnou nejistotu.

V oblasti paralingvistických jevů se respondent projevoval velice sebevědomě (věty si protiřečí). Jelikož se ve velké většině hovořilo o problematice, ve které byl respondent odborníkem, tyto jevy se u něj téměř neprojevovaly. Hluboká barva hlasu naznačovala sympatie. Tempo jeho řeči ani respondentovo frázování nebylo možné téměř posoudit, protože se Jirka vyjadřoval velice spoře. Naopak v otázkách, kdy se tazateli podařilo respondenta rozhovořit, byl znatelný hovorový styl mluvy a běžná artikulace. Pod tímto pojmem si lze představit artikulaci, která není příliš přehnaná. Nejedná se ani o druhý extrém artikulace nedbalé. V respondentově projevu se tak nevyskytovaly téměř žádné parazitní zvuky, které by narušovaly celkový dojem z projevu Jirky. Na otázky odpovídal téměř ihned a žádnou z nich neodmítl komentovat.

5.2.6. Jakub

Respondent pracuje v současné době v knihovně jako odborník spravující počítače, software, ale i hardware. Správa internetových sítí, údržba počítačů a instalace specifických programů patří mezi jeho hlavní kompetence. Mimo jiné se stará i o nákup a průběžnou údržbu PC služeb či elektronických čteček.

Schůzka respondenta a tazatele se uskutečnila v kavárně Obchodního domu Anděl na Smíchově.

Respondent si v tomto případě vybral místo naproti tazateli, čímž mu umožnil přímý oční kontakt. Nejen hlava, ale i celá vrchní část těla od pasu vzhůru směřovala k tazateli. Během interview byl Jakub celou dobu narovnaný. Tato poloha těla naznačovala aktivnost těla a také „čistou hlavu“ při zodpovídání jednoduchých, ale i složitějších dotazů, které se týkaly oblasti IT technologie. Zájem o tento rozhovor naznačoval jedinec tím, že byl po celou dobu nakloněn směrem dopředu a v rámci interview udržoval oční kontakt.

Z hlediska gestikulace byl respondent velice sporný. Při začátku rozhovoru měl zkřížené ruce směrem k loktům, opřené o kavárenský stoleček. V průběhu interview se však podařilo tazateli Jakuba „rozebrat“ natolik, že změnil původní polohu rukou do vertikální úrovně. Stolečku se tak dotýkal pouze zápěstím. Při rozvinutější odpovědi gestikuloval dlaněmi směrem dolů s roztaženými prsty. Tento prvek naznačoval znalost nevyvratitelných fakt, která nelze popřít. Jedinec projevoval velké spektrum znalostí svého oboru, ale i jistotu, která z něj v průběhu interview vyzařovala.

Mimická část taktéž nebyla rozmanitá. Jak již bylo zmiňováno, jedinec se snažil po celou dobu udržovat oční kontakt. Odvrátil jej pouze ve chvílích zamyšlení. Při tomto jevu mimika zvýraznila i oblast respondentových rtů, které se nepatrně zúžily do „čárky“. Někdy se toto zamyšlení projevilo odvrácením celé hlavy do boku, vždy se ale jednalo pouze o pár vteřin. U respondenta byla znatelná absence zapojení čelního svalstva, přesněji řečeno vrásek, projevujících se právě v této oblasti. V některých případech byly u respondenta zaznamenány prvky úsměvu, čímž tak Jakub pozvedl celkovou atmosféru právě probíhajícího interview.

Osobní zóny neboli prostor, který se mezi respondenty nacházel, činil něco mezi padesáti centimetry a jedním metrem. Respondent se tak mohl plně soustředit na zodpovězení dotazů, které mu byly položeny, bez nepříjemných pocitů stísněnosti, nebo naopak přílišného oddálení obou jedinců, kteří se nacházeli ve vzájemné interakci.

Četnost jevů paralingvistických z hlediska parazitních zvuků byla taktéž velmi sporadická. Příčinou tak mohly být dva jevy. V prvním případě se mohlo jednat o velmi malé

spektrum vět, které respondent pronesl. Dále pak můžeme hovořit o již dříve zmiňované jistotě v problematice svého zaměstnání. Tempo řeči u respondenta můžeme hodnotit jako rozvážené, ne příliš zbrklé, ani protáhlé. Projev se dostal na vyšší úroveň především barvou hlasu jedince, který působil díky své hloubce velice příjemně. Artikulace byla na rozdíl od předchozího respondenta velice dobře znatelná, a to především díky recitování básní, kterému se jedinec v dětství věnoval na soutěžní úrovni. Pozitivum tohoto koníčku se projevilo i na stylu mluvy, který má Jakub velice pečlivý.

5.2.6. Jana

Respondentka pracuje na pražském letišti v Ruzyni. Její náplní práce je mimo běžné údržby sítě i vývoj speciálního softwarového programu, sloužícího pro interní účely letiště.

Jelikož je Jana velice vytížená, probíhal rozhovor přímo na letišti v kavárně. Respondentka je velmi nespolečenský typ, a proto po celou dobu interview byla značně nervózní, což se projevovalo téměř nepřetržitým klepáním nohy a sporým očním kontaktem. Její gestikulaci nebylo možné ve větší míře sledovat, protože měla respondentka téměř vždy ruce pod stolem a zkřížené nohy.

Oblast mimiky však byla o něco srozumitelnější. Na otázky Janiných začátků často respondentka reagovala úsměvem, čímž odlehčila celkovou atmosféru. Znatelné hluboké vrásky v oblasti čela respondentky později vysvětlila jako důsledek častého hlubokého přemýšlení nad problematikou softwarového programu.

V oblasti osobních zón se snažila být co nejdále od tazatele. Celé interview se tak odkláněla a téměř po celou dobu byla opřená o zadní opěrku křesla.

Bohužel ani oblast paralingvistických jevů nebyla příliš rozmanitá. Jana je velice inteligentní a vzdělaná ve svém oboru. Během rozhovoru se však tazateli nepodařilo s touto respondentkou navázat bližší kontakt a přimět ji k rozsáhlejším odpovědím.

5.2.7. Marek

IT odborník pracující na fakultě tělesné výchovy na soukromé škole v Praze. Jeho náplní práce je správa a údržba interních počítačů včetně jejich nákupu a následného zaškolení do dané problematiky. Mimo jiné se respondent věnuje údržbě celoškolského serveru a tvorbě webových stránek dané instituce.

Tazatel se s respondentem setkal na místě Markova pracoviště. Snažil se zachytit respondentovu neverbální komunikaci v autentickém prostředí. Při rozhovoru tazatel usedl přesně naproti tazateli, čímž docílil přímého kontaktu v interakci mezi jedinci. Z hlediska gestikulace byl Marek velice skromný. Ze začátku rozhovoru si tak pohrával s tužkou, která mu ležela na stole. Snažil se tak zakrýt prvky nervozity, které byly znatelné v průběhu celého interview. Při zodpovídání otázek měl respondent většinou zkřížené ruce ať už v oblasti hrudi nebo v oblasti stolu. Respondent tím naznačoval uzavřenost a nekomunikativnost v rámci rozhovoru. Pokud se tazateli podařilo respondentovi rozhovořit, a to v případě jeho IT začátků, celá část vrchní poloviny těla se naklonila směrem k tazateli. Tento jev potvrdil, že se jedná o signál, který respondentovi zaujal a chce v něm pokračovat dále. Po zodpovězení tohoto dotazu Marek zkřížil ruce do obráceného písmene V, čímž si respondent zakryl ústa. Ke konci rozhovoru se pak v otázce, která byla překvapivého rázu, opřel o opěrku židle a poposedl. Naznačil tak, že ho tento typ otázky „vykolejil“, respondentova odpověď proto byla vyhýbavého rázu. Při motivačních otázkách se respondent ocítl v nesnázích a odpovídal pouze rozpětím rukou spolu s krouživými pohyby, čímž se snažil dovysvětlit danou problematiku. Otázka prvního impulsu a zasvěcení respondentovi právě do této problematiky vedla pouze k tomu, že respondent pokrčil rameny. Nebyl si tak jistý danou informací, a proto se rozhodl neodpovídat na tuto problematiku vůbec. V otázkách, které se snažily respondentovi přimět k přemýšlení, se respondent opíral pouze o jednu ruku, avšak ústa měl stále zakrytá.

Z hlediska mimiky byla nejvíce zapojena právě oblast očí. Respondent tak velmi málo udržoval oční kontakt, čímž mezi jedinci rozpoutal mírně nepřátelskou atmosféru. Respondent tak hledal odpovědi na své otázky vesměs na zemi nebo na zdech okolo sebe. Oblast úst však pro tazatele zůstala stále zakrytá.

Osobní zóny obou jedinců se tak změnilly v průběhu rozhovoru pouze několikrát, a to v době, kdy otázky respondentovi nějakým způsobem zaskočily nebo si s jejich odpovědí nebyl jistý. V těchto případech došlo k přímému oddálení proxemických zón.

Oblast paralingvistických jevů byla taktéž velmi sporá. Respondent během celého interview mluvil velmi tichým hlasem. Navodil tak tazateli pocit, že se cítí stísněně a nejistě, i když se pohybuje v prostředí, ve kterém každý den pracuje. Z hlediska artikulace nebylo Markovi příliš rozumět. Za tuto problematiku mohl aspekt zkřížených rukou, který respondentovi ve spojení s tichým hlasem nedovoľoval, aby mu tazatel rozuměl. Z hlediska parazitních zvuků nelze projev respondentovi příliš posoudit. Marek se totiž vyjadřoval ve velmi krátkých větách. Stejná problematika se prolínala též v oblasti mluvního tempa respondent

5.2.8. Ondra

Respondent pracuje jako IT odborník na krajském úřadě v Praze. Jeho náplní práce je řešit softwarové problémy v oblasti počítačové techniky. V případě, že úředník potřebuje vyřešit problém s odesláním e-mailové pošty, instalováním nových programů či nefunkčnosti nějaké aplikace, zavolá právě tohoto IT odborníka.

Tazatel se s respondentem setkal v nedaleké kavárně, kousek od místa pracoviště respondenta. Setkání probíhalo na velmi příjemné úrovni. Respondent se tak posadil naproti tazateli tak, aby s ním byl ve vzájemné interakci. Z hlediska gestikulace měl respondent při začátku interview ruce položené na stole. Při některých otázkách se respondent zamýšlel a právě v průběhu těchto procesů si respondent podepřel bradu a částečně zakryl ústa. Naopak v otázkách motivačního typu si nebyl respondent zcela jistý, a proto jev podpořil neverbální signálem v podobě podepřeného čela, čímž částečně naklonil hlavu do boku, ale i vpřed. Otázka šokujícího charakteru probudila u respondenta úsměv. Snažil se tak zakrýt nejistotu a získat čas na zodpovězení dotazu.

Mezi nejdůležitější aspekty v oblasti mimiky neverbální komunikace těla můžeme zařadit oči. V tomto případě je respondent používal velmi zajímavě. Na tazatele se v některých typech otázek díval o něco déle, než bylo potřeba. Marek se tak snažil zjistit správnou odpověď na kladenou otázku nebo naopak naznačil absurdnost daného tématu. Při otázkách k zamyšlení se projevila i oblast čelních vrásek. Naopak v oblasti šokujícího dotazu respondent nevěděl „kam s očima“.

Osobní zóny se v průběhu rozhovoru téměř nezměnily. Ondra byl tak v průběhu celého rozhovoru nakloněn směrem k tazateli. Neverbální komunikací tak vyjadřoval zájem o probíhající tematiku, která se v průběhu interview projednávala.

Z hlediska paralingvistických jevů neprobíhal hovor na mimořádné úrovni. Jelikož se jednalo o IT odborníka, který byl velice plachý a touto problematikou se zabývá už od mládí, bylo téměř jisté, že se bude vyjadřovat velice spoře. Mluvní tempo tohoto respondenta nebylo pomalé, ani příliš rychlé. Mezi větami však Ondra dělal velké časové rozestupy, čímž tazatele zmátl a ten nevěděl, jestli má respondentovi položit další otázku, nebo bude ještě hovořit. Parazitní zvuky se v Ondrově projevu téměř nevyskytovaly. Artikulaci měl respondent na běžné úrovni. Bylo mu rozumět a ve spojení s hloubkou Ondrova hlasu projev působil velice důvěryhodně. Z celkového projevu však byly znatelné aspekty nejistoty i přesto, že se jednalo o velmi šikovného a inteligentního respondenta.

5.2.9. Patrik

Respondent pracuje jako IT odborník, který se stará o provoz softwaru v meteorologické stanici Národní knihovny v Praze. Jeho náplní práce je kontrolovat správnost fungování programu, který měří počasí, a samotného propojení přístroje a počítače. Dále se zabývá zkvalitněním programu, aby toto propojení fungovalo na lepší úrovni.

S tímto respondentem jsem se setkala nedaleko od jeho místa pracoviště v kavárně. Respondent se usadil naproti tazateli. Měl tak lepší možnost navázat s ním oční kontakt.

Z hlediska gestikulace Patrik využíval signály rukou pouze v rámci stran. Pokud tedy něco vysvětloval, ruce, které mu ležely zkřížené na stole, pouze roztáhl do boků. V otázkách, které měly respondenta přimět k přemýšlení, využil Patrik reflexu častého „hlazení vousů“. Poté se jeho ruka zastavila jako u předchozího respondenta před ústy. V otázkách, se kterými respondent nesouhlasil, často křížil ruce v loktech a mírně se zaklonil. Z otázek motivačního charakteru si respondent dělal legraci, čímž odlehčil atmosféru právě probíhajícího interview. Naopak v otázkách šokujícího charakteru projevoval respondent podobné signály jako předchozí respondent „hledajícíma očima“ s hlavou otočenou do boku.

V otázce mimického projevu respondent udržoval oční kontakt na běžné úrovni. Při otázkách k zamyšlení často kontakt přerušil, ale pouze na několik vteřin proto, aby si uspořádal myšlenky a mohl tazateli odpovědět s ucelenou myšlenkou. V již dříve zmiňovaném jevu zamyšlení respondent nevědomky přesunul ústa směrem k jedné straně.

Z hlediska osobních zón se respondent nijak nepřemísťoval a po celou dobu interview byl nakloněn směrem k tazateli. Snažil se mu zodpovědět všechny dotazy, které mu tazatel položil. Pouze v jednom případě nesouhlasných odpovědí se respondent mírně zaklonil, avšak tato vzdálenost v komparaci s původní polohou byla zanedbatelná.

Oblast paralingvistických jevů zanikala na úkor rychlosti respondentovy mluvy. Mezi Patrikovými větami byly špatně položeny pomlky, čímž celý projev splynul v jedno. Tazatel tak nebyl schopen rozeznat parazitní zvuky kvůli soustředění na samotný projev respondenta. Artikulaci měl respondent velmi dobrou. Díky velkému množství slov, které za danou chvíli pronesl, musel vyslovovat s přesností. Bohužel však tento jev nevynikl v komparaci s množstvím slov.

Závěr

Mým cílem v bakalářské práci byla komparace rozdílů nonverbální komunikace nejen mezi dvěma skupinami respondentů, ale i v rámci jednotlivců dané skupiny. Snahou tedy bylo uvést, charakterizovat a zhodnotit mimoslovní vyjadřování. Na základě specifických dotazů tak byly předkládány jednotlivé dotazy, na něž respondenti specifickým způsobem reagovali.

Nejprve byly v teoretické části definovány a charakterizovány základní stěžejní aspekty mimoslovní komunikace, které se poté na základě uskutečněných interview zobrazily v praktické části mé práce. Poté byly v této části podrobně definovány a popsány jednotlivé skutečnosti podle úrovně komunikace jednotlivých respondentů. Mezi hlavní použité metody byly zařazeny pozorování, a důsledné kladení specifických dotazů rázu motivačního, šokujícího, ale i otázky, na základě kterých se jednotliví respondenti měli rozmluvit.

Na základě provedeného průzkumu jsem čerpala hlavně ze zdrojů odborné literatury autorů, kteří mají v problematice nonverbální komunikace hloubkové znalosti a vychází z podložených faktů a dlouhodobých analýz či experimentů. Mezi ně můžeme zařadit například Prof. PhDr. Jana Křivohlavého CSc, který napsal mnoho publikací, a mimo jiné také svou rigorózní práci na téma této problematiky.

Komparace obou na sobě nezávislých skupin byla značně komplikovaná. První skupina IT odborníků a programátorů vykazovala značnou nervozitu při průběhu interview, kterou lze přisoudit nejistotě v sebe sama. Dalším aspektem, který mohl tento jev způsobit, je velmi zdatná introvertnost a špatné pocity ve společnosti. Proto se také některé rozhovory konaly v prostorách s minimálním počtem lidí, v práci nebo u respondenta doma. U těchto lidí bylo zdatné přenesení povahy svého zaměstnání do reálného života. Projevy velkého množství znalostí v oboru způsobily, že se tito respondenti velmi špatně adaptují ve společnosti.

Tanečníci taktéž projevují u rozhovoru prvky nervozity, avšak naprosto rozdílně oproti druhé skupině respondentů. U těchto lidí jsou až na výjimky zdatné atributy extroverze. Nebojí se dát najevo své pocity, i když jsou v současné chvíli negativní. Můžeme tak lépe číst jejich nonverbální komunikaci, která se paralelně projevuje s jejich verbální částí. Proto nedalo příliš velkou práci sejít se s nimi na rušném místě, kde se vyskytuje velké spektrum lidí. I přesto, že nebyli v prostředí, které každodenně využívali, velmi rychle se adaptovali bez projevů abnormálních známek nejistoty.

Z hlediska gestiky se respondenti z první skupiny projevovali na velmi nízké úrovni. Práce jejich rukou se odehrávala pouze na stole, a to formou hraní si s různými

předměty před sebou, mezi které můžeme zařadit například hrníček s kávou, skleničku či hranu stolu. V některých případech měli respondenti zkřížené ruce. To však nastalo ve chvílích nesouhlasu. V případě „vykládání fakt“ z dané problematiky gestikulovali dlaněmi směrem dolů s roztaženými prsty.

Oproti nim byli tanečníci velice impulsivní lidé, kteří se nebáli využít mimoslovní komunikaci na úrovni hrudníku, v některých případech i hlavy. Jejich povahové rysy se zobrazovaly i v zaměstnání, ve kterém většinou komunikují s lidmi formou jednání či dalších aspektů, které jsou pro jejich práci stěžejní. Často se v projevu tanečníků setkáváme s krouživými pohyby zápěstí, které mají za úkol dokreslit či dovysvětlit danou myšlenku v konkrétní situaci.

Oblast mimiky byla velice různorodá jak v první skupině, tak i v druhé. Avšak u IT odborníků a programátorů byly znatelné hlubší vrásky v oblasti čela. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že jsou tito respondenti méně komunikativní.

Z hlediska očního kontaktu tito lidé velmi málo udržovali oční kontakt. Odpovědi tak hledali mimo tazatele, což při častějších frekvencích působilo velmi negativně. V některých případech měl tazatel pocit ztráty zájmu ze strany respondenta. Tanečníci naopak udržovali tento kontakt téměř neustále.

Díky svému koníčku tanečníci neměli problémy s přibližováním se k tazateli. Neprojevovali tak ani známky nervozity a nesouhlasu. Naopak u první skupiny respondentů se tento jev projevoval s opačným významem než u skupiny druhé. Snažili se tak od tazatele co nejvíce oddálit, aby mezi respondentem a tazatelem vznikla co největší vzdálenost. Mohli se tak snadněji soustředit na ucelení svých myšlenek a následných odpovědí.

Oblast paralingvistických jevů byla velice individuální. Nelze ji totiž definovat dle skupin, ale jednotlivě, podle daných respondentů. Ať už se jednalo o první nebo druhou skupinu, pokaždé se u respondentů objevovaly znaky parazitní či výplňová slova.

Z analýzy neverbální sociální interakce obou porovnávaných skupin vyplývá, že koníček, kterému respondenti věnují maximum svého volného času a v některých případech se mu začnou věnovat i na profesní úrovni, ovlivňuje chování člověka v běžném životě. Podíl na této komunikaci mají i povahové rysy, avšak hlavním atributem, který byl v průběhu interview nejvíce zkoumán, byla momentální reakce na kladenou otázku.

Pokud se však podíváme na jednotlivé rozborů respondentů, se kterými probíhalo interview, zjistíme i v rámci jednotlivých skupin odlišnosti v respondentech. U skupiny tanečníků, která je složená z mužských ale i ženských respondentů, opět uvidíme značné

rozdíly. O ženách lze proto říci, že jsou vnímavější právě v rámci mimoslovní komunikace oproti mužům, kteří ji příliš nezkoumají.

Respondent Martin vykazuje mnoho společných prvků s respondentem Ladislavem. Můžeme mezi ně zařadit i místo, na kterém se s respondentem setkali. Oba dva se s tazatelem sešli v rušné kavárně. Z proxemického hlediska došlo u těchto respondentů k neobyčejnému jevu. Respondent Ladislav se v průběhu interview přemístil z původního místa, které zaujímal naproti tazateli, na místo po jeho levé ruce. Tazatel si mohl toto gesto vyložit rozdílně, avšak v celkovém kontextu zdravotního stavu respondenta vyplynulo, že se jedná o nedoslýchavého člověka. Úroveň gestikulace se u respondenta Martina projevovala čistě na úrovni stolu. Oproti tomu se Ladislav vyjadřoval pomocí gestiky ve velmi malých intervalech, které byly spojené s neustálým držetím šálku s kávou. Práce rukou se tak projevovala zvedáním či posunováním tohoto předmětu. V některých případech si respondent i tímto gestem zakrýval ústa, což se projevilo v negativním smyslu na jeho paralingvistických projevech proto, že mu nebylo příliš dobře rozumět.

Respondent Josef vykazoval všechny prvky IT odborníka, ostýchavost, znaky nervozity, tichý tón hlasu i další. V jeho případě se však nedá upřít zájem o interview i přes to, že tomu proxemika těla respondenta příliš neodpovídala. Sedl si totiž na úhlopříčku od tazatele, avšak po celou dobu rozhovoru byl otočen směrem k tazateli.

Naopak výhodou u respondenta Lukáše bylo odstranění všech bariér, které měli partneři proti sobě, a to včetně hrnků i skleniček, které ležely na stole. Komunikace tak mohla probíhat daleko přirozeněji a reálněji.

Jirka svoji nejistotu projevoval především zkřížením nohou do písmene T (kotník na kolenní druhé ruky).

U Jany bylo velmi obtížné sledovat její gestikulaci, protože měla téměř vždy ruce pod stolem. Respondentka se taktéž velmi bránila novým informacím, měla totiž skoro celou dobu zkřížené nohy. Avšak oblast mimiky byla velmi dobře znatelná a respondentka s ní často pracovala.

Při setkání s Markem byla velká bariéra už na samotném začátku. Interview se v tomto případě odehrávalo v respondentově kanceláři. Činilo mu to velké potíže odpoutat se od své práce a soustředit se na samotný rozhovor. Navíc bylo setkání mnohokrát přerušeno z řad jeho spolupracovníků.

Specifikem respondenta bylo, že si v průběhu otázek neustále podepíral čelo. Tento jev však můžeme přiřadit i momentální situaci, kdy byl respondent unaven. Další důležitý neverbální projev používal Marek s velmi častou frekvencí. Při některých dotazech se díval na

respondenta delší dobu, než by měl. Snažil se tak o tazatele znervózit či „vyloudit“ z něj nápovědu pro svoji odpověď.

Patrik využíval svou gestikulaci velmi často do šířky. Jeho signály rukou se tak pohybovaly do stran. Při nesouhlasu či nechuti odpovídat respondent zkrřížil ruce. Oblast paralingvistických projevů se u Patrika projevovala velmi zvláště. Jelikož se jedná o velmi chytrého člověka, který má přemíru informací, nedělal mezi jednotlivými větami pomlku. Tazatel měl tak velký problém orientovat se v Patrikových odpovědích.

Jak z dřívějšího textu vyplývá, skupina tanečníků tvoří velice extrovertní lidé, kteří se velmi rádi pohybují ve společnosti, proto tazateli nedalo velkou práci udělat s nimi interview.

I přesto, že se interview konalo u Petry v kabinetě, bylo znatelné, že je respondentka velice flexibilní a dokáže se odpoutat od daného prostředí. Rozhovor nebyl v průběhu nijak narušován, a proto se respondentka mohla plně soustředit na zodpovězení všech dotazů, které jí tazatel položil. Výhodou byl i proxemický prostor mezi jedinci. Nehrála zde tak roli ani bariéra stolu. Nervozita však byla znatelná v podobě zkrřížených nohou či nakloněné hlavy do strany.

Lenka při rozhovoru projevovala typické znaky extrovertního člověka. Znaky nervozity minimalizovala a svoji nonverbální stránku vyjadřovala bez ostýchavosti.

Respondentka Martina vynikala svojí nadprůměrnou gestikulací rukou. Živě tak hovořila na dané téma a používala tak velmi často práci rukou.

Petr měl velmi podobnou gestikulaci jako předchozí respondentka. Nebál se reagovat pomocí nonverbální komunikace a projevovал tak svoji osobnost na venek. Velkou roli v jeho projevu hrály především oči, které udržovaly stálý kontakt s tazatelem. Respondent se taktéž projevovал hlasitějším tónem hlasu, což v některých případech mohlo vyznít vulgárně.

Mimika byla u Michala velmi málo znatelná. Zanikla tak v porovnání s respondentovou gestikou. Parazitní zvuky se objevovaly hlavně na začátcích vět a značně ovlivňovaly celkový průběh rozhovoru.

Honza byl velice specifickým případem. Jeho nonverbální složka přímo spolupracovala s verbální. Stalo se to proto, že respondent v tomto oboru pracuje a zná mimoslovní komunikaci velice dobře.

Milan svoji komunikaci projevovал jako většina tanečníku gestikulací, avšak specificky. Ve většině případů zodpovídal dotazy s dlaní směrem vzhůru. Tento jev si můžeme vysvětlit jako známku upřímnosti a snahy vysvětlit vše tak, jak je. Objevovaly se u něj i ostatní znaky, jako je škrabání hlavy či odklánění hlavy na stranu.

Radkova gestikulace se jako jedna z mála projevovala oproti ostatním tanečnickům velmi umírněně, avšak osobní zóny se měnily velmi často. Tyto znaky spojené s častým poposedáváním můžeme zařadit do prvků nervozity. Oblast paralingvistická byla velmi zajímavá. Respondent v některých případech nedokončoval věty a velmi často reagoval s odkloněnou hlavou směrem od tazatele.

Z Vojtova projevu bylo znatelné, že se jedná o velmi emotivního člověka. Na všechny otázky reagoval velmi spontánně bez větší přípravy. Jedná se o přemýšlivého a upřímného člověka, který si často podpírá hlavu při přemýšlení, aby tazateli mohl vždy přiblížit ty nejdetailnější a nejrelevantnější informace. Mimika se u Vojty velmi měnila podle typu otázek. V některých případech působil zamyšleně, někdy směšně či vulgárně.

Dominikova gestikulace se v negativních případech projevovala především zkřížením rukou do obráceného písmene V, kterým si respondent zakrýval ústa. V mimice respondent nepoužíval čelní svalstvo, ale byla to především oblast očí, která byla v oblasti obličeje nejvíce výrazná. Tento respondent vynikal abnormální rychlostí mluvy. Proto se tak tazatel zaměřil na krásnou artikulaci, která vyústila v lepší srozumitelnost celkového projevu.

Důležitým aspektem, který je nutný brát v celkovém kontextu je, že nelze jednotlivé aspekty nonverbální komunikace brát odděleně. Je proto vždy nutné se zaměřit na celkový projev respondenta a až na jeho základě vyvodit jednotlivé závěry.

Dalším důležitým aspektem, který je v mimoslovní komunikaci neméně důležitý, jsou souvislosti daného okamžiku. Jestliže například v mrazivém počasí na konečné autobusu stojí člověk se zkříženýma rukama i nohama, je velmi pravděpodobné, že nezaujal obranný postoj, ale je mu zima.

Kulturní odlišnosti je třeba brát také v potaz. Jak je již v průběhu práce napsáno, ne každý mimoslovní signál znamená v Česku to, co v jiných světových oblastech.

Po důkladném prozkoumání všech nonverbálních znaků, které respondenti projevovali v průběhu interview, došlo k naplnění původní hypotézy. Rozdílnost mezi oběma zkoumanými skupinami je abnormální. Adaptace IT odborníků do své práce, má přímý vliv na jejich mimoslovní komunikaci. Ta, je v tomto případě velice sporá, na rozdíl od tanečnicků. Naopak lidé, kteří se věnují tanci na nejvyšších příčkách tuzemského či světového žebříčku, vynikají svoji komunikativností, a to jak verbální tak nonverbální.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- VÁVRA, V. *Mluvíme beze slov*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-128-0 (váz.).
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Tajemství úspěšného jednání*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, ISBN 80-85623-84-6.
- VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-291-2.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Neverbální komunikace – řeč pohledů, úsměvů a gest*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1988.
- HOŠKOVÁ, L. a LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, ISBN 80-7067-407-5.
- JUŘIČKOVÁ, V. *Komunikace*. 1. vyd. Opava: OPTYS, 2008, ISBN 978-80-85819-68-7.
- DEVITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. 1. vyd. Praha: Grada, 2001, ISBN 80-7169-988-8.
- ZÁRUBOVÁ-PFEFFERMANNOVÁ, N. *Gestika a mimika*. 1. vyd. Praha: AMU, 2008, ISBN 978-80-7331-128-5.
- LOTKO, E. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 2. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2004, ISBN 80-244-0786-5.
- DOHALSKÁ, M. HOVŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. PAŘÍZEK, V. ŠPALEK, V. VYMĚTAL, J. *Mluvím, mluvíš, mluvíme*. 1. vyd. Praha: Socialistické akademie ČSSR, 1985.
- HÁLA, B. *Fonetika*. 1. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1969.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

- FROIS-WITTMAN, J.: *The judgement of facial expression*. Journal of Experimental Psychology 13, 1930, str. 113

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – Dotazník pro IT odborníky a programátory.....I

PŘÍLOHA B - Dotazník pro tanečníky.....II

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník pro IT odborníky a programátory

- 1) Než začnu, tak bych Vám chtěla poděkovat, že jste si na mě udělal čas. Musel jste odsunout hodně práce, když jsem Vás požádala o interview?
- 2) Ve Vaší firmě se proslýchá, že jste velmi dobrým programátorem. Jak to na Vás působí?
- 3) Kdybyste měl porovnat nynější práci a tu předcházející, kterou byste preferoval?
- 4) Jak dlouho Vám trvalo vypracovat se na současnou pozici?
- 5) Jste typ člověka, který si práci bere domů, nebo práci řešíte pouze ve firmě?
- 6) Chystá se nová verze Windows 8, měl už jste možnost ji vyzkoušet? Jak ji hodnotíte?
- 7) Nyní bych se retrospektivně vrátila k Vaším programátorským začátkům. Co bylo vaší „první jiskřičkou“?
- 8) Co vás k tomu přivedlo?
- 9) Je něco, na co jste opravdu hrdý, že jste zvládl v IT oboru?
- 10) O „ait'ácích“ je známo, že jsou to velice uzavření lidé a moc si „nevrznou“, je to pravda?
- 11) Máte nějakou přítelkyni?

Příloha B – Dotazník pro tanečnický

- 1) Gratuluji k úspěchu. Jaké byly Vaše pocity, když jste se dozvěděla o vítězství?
- 2) Byla pro Vás soutěž náročná? Co bylo nejhroší?
- 3) Kdybyste měla porovnat zahraniční a českou soutěž, byl by v tom nějaký rozdíl?
- 4) Jak dlouho Vám trvalo naučit se všechny sestavy?
- 5) Jak často a dlouho trénujete?
- 6) Jaký tanec máte nejraději?
- 7) Máte, nějaký taneční sen, který by sis chtěla v budoucnosti splnit?
- 8) Někde jsem četla, že dobří tanečníci mívají homosexuální sklony. Je to pravda?
- 9) Sestavy, které tančíte, vypadají velice svůdně a eroticky. Nevzrušuje Vás to, když tančíte?
- 10) Zbývá Vám ještě čas na něco jiného kromě tancování?
- 11) Co na to říká rodina? Podporuje Vás?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Markéta Němcová

Obor: SMK

Forma studia: Prezenční

Název práce: Neverbální komunikace mezi lidmi

Počet stran bez příloh: 56

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. František Zborník